

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15. ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ. 1853.

ΤΟΜΟΣ Δ'.

ΦΥΛΛ. 82.

ΜΑΡΙΑ.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

(Συνέχεια. Ἴδε φυλλάδιον 81.)

Ε'.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου δὲν κατοικεῖτο εἰμὴ ἀπὸ ἀποίκους τινάς, τῶν ὁποίων αἱ οἰκίαι, κεχωρισμέναι ἀπ' ἀλλήλων δι' ἀδιεξόδων δατῶν καὶ διὰ βραχέων κοιλάδων, ἐσχημάτιζον εἰς τινα μέγη σταθμοὺς ἐν μέσῳ τῆς εὐρυχώρου ἐκείνης χώρας. Καθόσον δὲ ἐμικρύνοντο ἀπὸ τῆς δυτικῆς παραλίας, αἱ ἐρημίαι αὐταὶ, καθίσταντο ἐπιτρχυτέραι τὴν ὄψιν· ἐκεῖ δὲν ἀπῆντα ὁ ὁδοιπόρος οὐδὲν ἔχνος ἀνθρωπίνης διόδου, καὶ ἐκεῖ ἐβασίλευεν ἡ ἀγνος καὶ θυμασία τῶν ἐρήμων μεγαλοπρέπεια καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἀγρίαν ὠραιότητα.

Ἡ Κ. Δ' Ἐναμθούκ εἶχεν ἀνχωρήσει διὰ τὸ Βοκλάνιον μὲ πολυζήτημον συνοδίαν. Μετέβαινε δὲ ἐκεῖ ἐν φορείῳ φερομένῳ ὑπὸ δώδεκα ῥωμαλέων

μαύρων, μεταλλασσομένων ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν. Ὁ δόκτωρ Ἰάνσων καὶ ὁ παπᾶ Πέτρος τὴν συνώδευον ἔφιπποι ἐπὶ μεγαλοπρεπῶν ἡμιόνων, ὡσαύτως δὲ ἡκολούθουν ἔφιπποι καὶ αἱ ἀμγίπολοι αὐτῆς, καὶ κατόπιν τῶν μαύρων ἀμαζόνων τῆς ἤρχοντο πεζοὶ τριάκοντα περίπου δοῦλοι, φέροντες τὰ χρήσιμα οικιακὰ σκεῦη. Τάγμα σωματοφυλάκων συνώδευον αὐτὴν μὲ τὰ τηλεβόλα εἰς τὰς χεῖρας, προηγούμενων ἀπάντων δύο ὁδηγῶν. Ἡ Μαρία ἐξηπλωμένη ὑπὸ τὰ παραπετάσματα τοῦ φορείου τῆς, μὲ τὸ ὠραῖον παιδίον τῆς εἰς τὰ γόνατά τῆς, ὠμοίαιζε τρώοντι μίαν τῶν βραθύμων ἐκείνων βασιλισσῶν, τὰς ὁποίας οἱ Ἴνδοι βλέποντες μακρόθεν διαβαινούσας, πίπτουσι κατὰ γῆς· ἦτο μελαγχολικὴ, ἀδύνατος καὶ ὠραία, ὡς αἱ στεφηφόροι τοῦ Σουλτάνου θεραπευαίνιδες. Οἱ μαύροι, τρέχοντες εἰς τὴν ὁδὸν ἀνέκραζον· Ζήτω ἡ μικρὰ βασίλισσα! Παντοῦ αἱ ἐθνοφυλακαὶ τῶν συνοικιῶν ἦσαν ἐνοπλοι, οἱ δὲ ἀποικοί, διὰ τῶν ιδιοκτησιῶν τῶν ὁποίων διήρχετο ἡ Μαρία, ἐδραμον νὰ τῇ προσφέρωσι δῶρα καὶ νὰ τὴν περιποιηθῶσι. Τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς ὁδοιπορίας τῆς εὐρέθη εἰς τὰς ἐρήμους, τὰς κατοικουμένας πάλαι ποτὲ ὑπὸ τῶν ἐρυθροειδῶν, καὶ τὰς ὁποίας κανεὶς λευκὸς δὲν εἶχε ποτε διέλθει. Ἡ συνοδία ἐβάδιζε διὰ τῶν ἐκτετα-

μένων εκείνων σχοινηών και δασών, όπου άλλη οδός από την άπεξηραμμένη των καταρρακτών κοιτίδα δεν υπάρχει. Την νύκτα ήναγκάσθησαν να στήσουν σκηνήν, και η Μαρία έκοιμήθη με τον υιόν της υπό στέγην εκ φύλλων ίνδικαλάμων, έστημένην επί πετρώων πασσάλων. Καθώς ο δόκτωρ τὸ εἶχε προἰδεῖ, η κίνησις τῆς ὁδοιπορίας τὴν ἐξωογόνησε, και εἰς τὴν θέαν τῆς ἡσύχου και μειδιώσης ἐκείνης φύσεως η ψυχὴ της καθήσυχασεν. Η περιλυπος ὀδύνη και η βαθεῖα ἀθυμία αἰτίνας τὴν εἶχον κυριεύσει, μετεβλήθησαν εἰς γαλήνιον μελαγχολίαν. Ἐλησμονῆσι τὰς φροντίδας τοῦ ἐνεστώτος, και τὰς θανατηφόρους ἀνησυχίας τοῦ μέλλοντος, ματαίαι τις ἐλπίς τὴν ἐνεψύχωσε και ἡσθάνθη πρὸς στιγμὴν ὅτι ἀνεγεννήθη.

Ο δῶν ἥλιος δὲν διέγεε πλέον εἰμὴ τρέμοντά τινα φῶτα ὀπισθεν τῶν ὄρεων, ὅτε η συνοδία ἐφθασεν ἐπὶ τῶν γηλόφων, οἵτινες ἐπικεινται τῆς ἄκρας τοῦ Βοκλανίου. Ἀδυνατεῖ και αὐτὸς ὁ ἐμπειρότερος κάλαμος νὰ περιγυρῆ τὰς μεγαλοπρεπεῖς ὠραιότητας τοῦ χωρίου, τὸ ὅποιον ἐφάνη τότε ἐμπροσθεν τῆς Μαρίας. Διὰ τῆς γοητευτικῆς δειλῆς, ἥτις ἐκάλυπτε και οὐρανὸν και γῆν, εἶδεν εἰς τοὺς πόδας αὐτῆς σχοινιάς, τῶν ὁποίων η δροσερὰ χλόη τῆ ἐπανερέπεν εἰς τὴν μνήμην τοὺς λειμῶνας τῆς ἡγαπημένης της Γαλλίας, και μεγάλα τόξα φύλλων σχηματιζόμενα ἀπὸ δάσος φοινίκων, και κατόπιν τούτων εἶδε μακρόθεν τὸν Ὠκεανὸν, τὸν ἀγανῆ Ὠκεανὸν, ὅστις ἐθραυε κατὰ τῶν ὑφάλων τὰ μελανὰ και ἀρρισμένα του κύματα. Θαυμάσια εὐωδία ἐξήρχοντο ἀπὸ τὸ γόνιμον ἐκεῖνο ἔδαφος· ἀπὸ δροσερώτερος και ζωηρότερος ἐκίνοι τοὺς μεγάλους κλάδους, ὅπου πτηνὰ τινα ἐκελάδουν ἀκόμη!

— Ἴδού ἤλθομεν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας! ἀνέκραζεν ὁ παπᾶ Πέτρος ἐνθυμηθεὶς τὴν Ἁγίαν Γραφήν, ἤλθομεν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἐβρών.

— Και δὲν μᾶς λείπουν, εἰμὴ τὰ ποίμνια και οἱ πατριάρχαι, ἐψιθύρισεν ὁ δόκτωρ· οἱ μαῦροι αὐτῶν οἵτινες ἐργάζονται ἐκεῖ κάτω δὲν ὁμοιάζουν διόλου τοὺς ἀγρίους.

Τρόντι πενήκοντα σχεδὸν δούλοι κύπτοντες ἐν μέσῳ πεδιάδος καλάμων, και πληττοντες ἐμμέτρως τὴν γῆν κατὰ τὰς διαταγὰς τοῦ διοικητοῦ, δὲν ὁμοιάζουν πασῶς τοὺς εἰρητικούς τοῦ Ἰακώβ ποιμένας. Ἐπὶ τῆς ἄκρας τῆς γῆς τὴν ὁποίαν ἐκαλλιέργουν, ὑψοῦτο μεγάλη καλύβη κεκαλυμμένη ἀπὸ φοινικόφυλλα και ἀπὸ ἀνοδοέσμην πορτοκαλλεῶν αὐτῆ ἦτον ἡ νέα συνοικία, ἀνεγερθεῖσα ἐπὶ τοῦ οἰκοπέδου ὅπου ὑψοῦτο ἄρτι ἡ οἰκία τοῦ συνεδρίου τῶν ἐρυθροειδῶν.

Εἶδός τι χωρίου ἤρχιζε νὰ σχηματίζεται εἰς τὰ πέριξ, και ἐκεῖ ἐμελλον νὰ κτίσῃσι μίαν ἐκκλησίαν.

Τὴν Κ. Δ' Ἐναμβούκ ὑπεδέχθη ὁ διοικητής, ὅστις δὲν ἐδυνήθη νὰ τῆ προσφέρῃ τὰς κλεῖς τῆς κατοικίας του, ἐπειδὴ αὐτὴ κλειθρα ὑπῆρχον. Διήλθεν ἐν μέσῳ σιωπῆς θορύβου και ταραχῆς· αἱ ἐργασίαι ἐπαυσαν, ὅλοι ἐδραμον νὰ ἰδῶσι τὴν μικρὰν βασιλισσάν. Οἱ ταλαίπωροι μαῦροι, ἐσπρωχον ὁ εἰς τὸν ἄλλον κατὰ τῆς θύρας με δειλίαν και περιέργειαν, κροτοῦντες τὰς

χειρας με ἐκφράσεις χαρᾶς. Αἱ εὐγνώμονες αὐταὶ ἀποδείξεις συνεκίνησαν μέχρι βάθους ψυχῆς τὴν Μαρίαν· πρῶτον ἦδη πρὸ πολλοῦ χρόνου ἡσθάνθη συγκινησιν τὸσῳ γλυκεῖαν· ἡ τύχη τῶν δυστυχῶν τούτων ἐζητᾶτο ἀπὸ αὐτὴν μόνην, ἥτις και ἐδύνάτο νὰ τοὺς ἀνακουφίσῃ. Ἀμέσως ἐξέδωκε διατάγματα, ἅτινα δημοσιεύθητα ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ, παρεκίνησαν τοὺς δούλους εἰς παραφροσύνας χαρᾶς. Δύο ὥρας μετὰ ταῦτα, ἡ Μαρία εὐρίσκατο εἰς τὴν στοάν, ἥτις ἐμελλε νὰ τῆ χρησιμεύσῃ ὡς θάλαμος· αἱ γυναῖκες αὐτῆς εἶχον ἀποσυρθῆ, και μόνη ἡ Παλιῖδα ἠγρόπνει ὀρθία πλησίον παραθύρου τινός. Ἡ σελήνη ὑψοῦτο μεγαλοπρεπῆς και ἀκτινοβόλος ἐπὶ τῶν δασῶν· ἡ αὐρα ἐκίνοι τὰ εὐχηα τῶν φοινίκων φύλλα, ἐνίοτε δὲ ἦκούε τις μακρόθεν θόρυβον κωρὸν και εὐρυθμον· ἦτον ὁ τοῦ μουσικοῦ ὄργανου τῶν ἀγρίων, τοῦ ἐπιλεγομένου σείστρου, οἱ δὲ δούλοι ἐχόρευον ἐπὶ τῆς ἄμμου τῆς παραλίας, φωτιζόμενοι ἀπὸ τὰς γλυκεῖας τῆς σελήνης λάμψεως.

— Τί βλέπεις, Παλιῖδα; εἶπεν ἡ Μαρία ἐγερθεῖσα ἐπὶ τῆς στρωμνῆς της.

— Τὸ δένδρον, κάτω ἀπὸ τὸ ὅποιον ἦτον ἡ ἀζούπα τῆς μητρός μου, ἀπεκρίθη ἡ δούλη· ἡσέυρετε, κυρία, τί πρᾶγμα εἶναι ἀζούπα; εἶναι ἓνα πρᾶγμα ὁμοιον με ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ὀνομάζετε σκηνήν. Εὐρισκόμεθα ἐκεῖ ὅπου οἱ Κόκκινιοι εἶχον τὸν μέγαν συνεδριὸν των.

— Και τὰ ἐνθυμῆσαι αὐτὰ ἀκόμη; γνωρίζεις αὐτὰ τὰ μέρη;

— Ἐδῶ ἐγεννήθηκα και ἐδῶ εἶδα τὴν μητέρα μου ν' ἀποθάνῃ, ἀπεκρίθη μετ' ἠλλοιωμένης φωνῆς ἡ Παλιῖδα.

— Ταλαίπωρε και σύ! ἐψιθύρισεν ἡ Μαρία. Ἡ δούλη ἤλθε νὰ καθήσῃ ἐκ νέου ἐπὶ τῆς ψιάθου, ἀπέναντι τῆς στρωμνῆς.

— Κλαίεις, Παλιῖδα; ἠρώτησε πρῶτος ἡ Μαρία· και δὲν με ἔλεγες σὺ ὅτι αἱ γυναῖκες πλησίον τῶν ἐρυθροειδῶν εἶναι δούλαι, και ὅτι, ἀν σὲ ἡλευθέρωνα, δὲν ἤθελες ἐπιστρέψῃ εἰς τοὺς ἰδικούς σου;

— Ποτὲ, ποτὲ δὲν ἠμπορῶ νὰ ζήσω καθὼς αὐτοί, εἶπεν ὀρηκτικῶς ἡ Παλιῖδα· ἀλλὰ τοὺς λυποῦμαι, κυρία . . . ὅταν συλλογισθῶ τὴν τρομερὰν ἐκείνην σφαγὴν . . . ὅπου ἐδῶ . . . τὰς γυναῖκας, τὰ παιδία, τοὺς γέροντας, ὅλους τοὺς ἐσκότωσαν . . . δὲν ἄφησαν κανένα ἀπὸ τὸν μέγαν συνεδριὸν· ἡ φωτιά ἀναψε παντοῦ . . . Εὐρίσκονται, κυρία, και εἰς τοὺς ἄσπρους, και εἰς τοὺς μαῦρους, και εἰς τοὺς κοκκίνους, και εἰς τοὺς χριστιανούς, και εἰς τοὺς εἰδωλολάτραις, ἄνθρωποι με πέτρινην καρδίαν.

— Καθὼς ὁ κόμης Λοανδιλλιέρος! ἐψιθύρισεν ἡ Μαρία· ὦ! δὲν ἡσέυρεις, Παλιῖδα, πόσον φοβούμαι αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον!

Και ἤρχισε νὰ προσεύχεται κατόπιν δὲ εἶπε με κίνημα πίστεως και γενναίου ψυχίας·

— Ἐχω τὴν καρδίαν πλέον ἡσυχον· αἰσθάνομαι ἐδῶ τὸν ἑαυτὸν μου εἰς καλὴν κατάστασιν· ὕστερον ἀπὸ τὸσον καιρὸν πρῶτην φορὰν τῶρα, Παλιῖδα, με

φρίνεται ὅτι θὰ κοιμηθῶ ἡσυχος και ὅτι ὁ θεὸς με φυλάττει διὰ τὴν ἐπαύριον εὐτυχίαν τινα.

Και ταῦτα εἰπούσα ἤγγισε με τὴν μίαν τῶν χειρῶν της τὴν βεβαρημένην κεφαλὴν της και ἐκλείσε τοὺς ὀφθαλμούς της. Ἡ Παλιῖδα ἐκίνησεν ὀλίγον ἐλαφρῶς τὴν στρωμνὴν και ἐσκέπασεν ἡσυχως τὴν δέσποιάν της, ἥτις μετ' ὀλίγον παρεδόθη εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Μορφῆως. Πρὸς τὸ πρῶτ, ἡ Μαρία ἐξυπνίσθη ἀπὸ τὰς μανιώδεις ὑλακὰς τῶν σκύλων, οἵτινες ἐφύλαττον ὡς φρουρά.

— Τί τρέχει, Παλιῖδα; τί ἀκολουθεῖ; ἠρώτησεν ἐγερθεῖσα ἐντρομος σχεδόν.

Ἡ δούλη ὑπῆγε νὰ παρατηρήσῃ ἔξω.

— Τίποτε δὲν βλέπω, κυρία, ἀπεκρίθη, τίποτε ἄλλο ἀπὸ ἓνα ταλαίπωρον μαῦρον ἐκεῖ κάτω. Παναγία μου! θαῤῥεῖς πῶς οἱ σκύλοι ζητοῦν νὰ τὸν φάγουν· βέβαια δὲν θὰ ἦναι ἄνθρωπος τῆς οἰκίας.

— Ὅθ ἦναι κανεὶς δούλος δραπέτης ὅστις ἐρχεται νὰ ζητήσῃ τὴν χάριν του· θέλει τὴν λάβει, εἶπεν ἡ Μαρία κλείσασα ἐκ νέου τοὺς ὀφθαλμούς.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν μετὰ τὸ πρόγευμα, ἡ Μαρία ἐξῆλθεν εἰς τὸν περίπατον διὰ τοῦ φορείου της. Ὁ δόκτωρ και ὁ παπᾶ Πέτρος τὴν συνώδευον, περιστοιχίτο δὲ και ἀπὸ μέρος τῶν φρουρῶν της. Καθ' ἡν στιγμὴν διήρχετο τὴν δεινδροστοιχίαν, εἰς μαῦρος ἐξεληθὼν αἴφνης ἀπὸ πύκνωμά τι δένδρων ὑπὸ τὸ ὅποιον ἐκάθητο συνεσταλμένος, ὤρησεν ἐμπροσθεν τοῦ φορείου. Οἱ φρουροὶ ἐπροσπάθησαν νὰ τὸν ἀποθῆσωσιν, ἀλλ' ἐκεῖνος ἐπροχώρησε θαῤῥαλέως μέχρι τῆς μικρᾶς βασιλισσῆς, και ῥίψας εἰς τοὺς πόδας της ἐν βαλάντιον ἐξ ὀλοσηρικοῦ μαύρου,

— Ἀρχόντισσα, εἶπεν, ἓνας ταλαίπωρος ἄσπρος σὰς στέλλει τοῦτο.

Ἡ Παλιῖδα ἀνσῆκωσε τὸ βαλάντιον και τὸ ἔδωκεν εἰς τὴν Μαρίαν, ἥτις τὸ ἔλαβε με κίνημα ἐκπλήξεως.

— Τί σημαίνει τὸ ὄψρον τοῦτο; εἶπεν. Αὐτὸ τὸ βαλάντιον εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐδόθη προχθὲ εἰς τοὺς ὁμήρους με ἐλεημοσύνην.

Και ταῦτα εἰπούσα τὸ ἦνοιξεν. Ἐντὸς αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἐν νόμισμα τοῦ ὁποίου οἱ χαρακτῆρες εἶχον ἐξαλειφθῆ και ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχον χαράξει με ἀκονισμένην βελόνην εὐανάγνωστα γράμματα. Ἀκόμη σχεδὸν δὲν εἶχεν ἡ Μαρία τελειώσει τὴν ἀνάγνωσιν τῶν στοιχείων τούτων, και ἀνωρθώθη βιαίαν ἐκβαλοῦσα φωνήν. Δευτέραν ἦδη φορὰν ἀνεγίνωσκε τὸ ὄνομα τοῦ Μωβράῦ.

— Ποῖος σὲ ἔδωσε τοῦτο; εἶπεν εἰς τὸν γονυκλινῆ ἐμπροσθεν της μαῦρον.

— Ἐνας πτωχὸς ἄσπρος ὁμηρος, ὅστις θὰ κρεμασθῆ διότι ἐσήκωσε χεῖρα κατὰ τοῦ αὐθέντου του.

— Ἐνας ὁμηρος! ὁ ὁμηρος τοῦ πλοιάρχου Βαλιαρδέτου; ἀνεφώνησεν ἡ Μαρία.

— Αὐτὸς ὁ ἴδιος· τὸν συνέλαβαν εἰς τὴν συνοικίαν τοῦ Ἱεροκήρυκος ἀφοῦ ἔκαμεν αὐτὸ τὸ κακὸν ἔργον· ὁ ταλαίπωρος νέος!

— Ἦσουν ἐκεῖ; τὰ εἶδες αὐτὰ τὰ ὁποῖα λέγεις; ἠρώτησε τὸν Μωβράῦ; διέκοψεν ἡ Μαρία, μόλις

δυνηθεῖσα ν' ἀθροίσῃ λέξεις τινας.

— Ἄν τὸν γνωρίζω, λέγει! Ἐξίστετα· εἶναι ἓνας καλὸς μικρόσωμος ἄσπρος· ἐτραβίζαμεν μαζὺ και κωπία. Ὅταν τὸν ἐπιασαν, τὸν ἐπῆρα τὸ κατόπιν. Ἄμα ἐφθασεν εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον ἐζήτησε νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὴν μικρὰν βασιλισσάν, και ὅταν τὸν εἶπαν ὅτι εἶχεν ἀναχωρήσει, με ἔδωκεν αὐτὸ τὸ ὁποῖον σὰς παρουσίασα και ὑπεσχέθη νὰ τὸ φέρω.

— Και ἔκοτε μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης παρῆλθον δύο ἡμέραι, δύο ἡμέραι! ἀνέκραζεν ἡ Μαρία μακρῶς ἀναστενάξασα στραφεῖσα δὲ κατόπιν πρὸς τὴν ἐκκλητικὸν συνεδίαν εἶπε με βραχύν τόνον φωνῆς·

— Εἰς τοὺς ἵππους! εἰς τοὺς ἵππους! ἀμέσως! Νὰ εὐρεθῶμεν ἀπόψε εἰς τὸ Βασιλικὸν φρουριον. Ἐκεῖ θέλω ἐπιβιβασθῆ, και, ἀν ὁ καιρὸς μᾶς βοηθήσῃ, ἠμπορῶ μετ' ὀλίγας ὥρας νὰ εὐρεθῶ εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον· θὰ φθάσω, ὦ θεέ μου! θὰ φθάσω ἐγκαίρως.

— Κυρία, εἶπεν ὁ δόκτωρ καταπλαγείς, ἠμπορεῖτε νὰ ταξιδεύσητε εἰς τοιαύτην κατάστασιν, ἀδύνατος και ἀσθενὴς καθὼς εἶσθε; ἐπιθυμεῖτε λοιπὸν νὰ φονευθῆτε μόνη σας; . . .

— Πρόκειται ν' ἀποθάνῃ ἐκεῖνος! ἢ και ἀπέθανεν ἴσως! καταλαμβάνετε, ἰατρέ; εἶπεν ἡ Μαρία ὀλοφυρομένη . . . ἐκτὸς ἂν φθάσω ἐγκαίρως! . . . Εἰς τοὺς ἵππους! Ἄς ἔλθωσιν οἱ ὀδηγοί. . . ἄς με φέρωσιν διὰ τῆς συντομωτέρας ὁδοῦ ὀλίγον με μῆλει διὰ τοὺς κόπους και τοὺς κινδύνους. . . Θέλω τὰ ὑπερπηδήσει ὀλα. . . ἀλλὰ πρέπει νὰ φθάσω· πρέπει, ἀκούετε; ἄλλως ὁ Μωβράῦ ἐχάθη!

— Δὲν θέλομεν σὰς ἀρῆσει, κυρία, μόνην, εἶπεν ὁ μοναχὸς· τῶρα ἀμέσως ἀναχωροῦμεν με ὑμᾶς.

Ἐἶχεν ἦδη καταβῆ τοῦ φορείου της και ἐπέσπευδε με ἄπειρον ἀνυπομονησίαν τὰς προπαρασκευὰς τῆς ἀναχωρήσεως, ὅτε ὁ δόκτωρ πλησιάζοντας τὸν παπᾶ Πέτρον τῷ εἶπεν ἐκπληκτός·

— Εἰς τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκαται ἡ κυρία, εἶναι ἀδύνατον νὰ ταξιδεύσῃ αὐτῶ, εἰμὴ μετὰ τοῦ ἰατροῦ και τοῦ πνευματικοῦ της· ἐνδέχεται ν' ἀποθάνῃ καθ' ὁδὸν, πάτερ μου.

— Ἐστὲ βέβαιος ὅτι δὲν θέλουν τὴν θανατώσει οἱ κόποι ἢ αἱ σωματικὰ ὀδύνη, ἀπεκρίθη σείων τὴν κεφαλὴν.

Στιγμᾶς τινας μετὰ ταῦτα, ἡ Κυρία Δ' Ἐναμβούκ ἦτον ἐριππος· ὁ ὀρηκτικὸς οὗτος κλονισμὸς εἶχεν ἐπαναφέρει τὰς δυνάμεις της. Πυρετώδης γενναίου ψυχίας ἐκοκκίνισεν ἐλαφρῶς τὰς παρειὰς της, και ἔδωκεν εἰς τὸ βλέμμα της πλειότερα θέληγητρα και ζῶην.

— Ἐμπρός! εἶπε συνελθοῦσα αἴφνης με ῥώμην και γενναϊότητα· ἐμπρός! πρέπει, θεοῦ θέλοντος, νὰ φθάσω ἀπόψε εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον. Μετὰ τέσσαρα, και πάντοτε ἀπὸ τὸν συντομώτερον δρόμον!

Ἀνεχώρησε λοιπὸν συνοδευομένη ἀπὸ τὸν ἰατρὸν μόνον και τὸν παπᾶ Πέτρον, τὴν Παλιῖδα, και δύο τῶν φρουρῶν της. Οἱ ὀδηγοὶ ἔτρεχον ἐμπρός. Ὁ

στρατός διέβη διὰ τῶν δασῶν καὶ τῶν κρημνῶν, χωρὶς νὰ παρεκτραπῆ τῆς εὐθείας γραμμῆς, ἡ ὁποία φέρεται εἰς τὸ βασιλικὸν φρούριον ἀρχομένη ἀπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ Βοκλιανίου ὄρους. Ἡ Μαρία ἤγειρε τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανόν, παρατηροῦσα τὴν θάλασσαν· ὁ ἄνεμος ἦτο οὐρανός καὶ εἰς τριῶν ὥρῶν διάστημα ἐδύναντο νὰ φθάσωσιν εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον. Ἦσαν περίπου ἕξ ὥραι τῆς ἐσπέρας, ὁ ἥλιος ἔδυε, καὶ σφοδρὸς ἐπνεε νοταπηλιώτης. Ἡ Κυρία Δ' Ἐναμβουκ, καθημένη εἰς τὸ βῆθος, τῆς λέμβου μετὰ τὸ μέτωπον εἰς τὰς χεῖρας, ὑπελόγιζε μετὰ τρομερῆς ἀγωνίας τὸν καιρὸν, ὅστις θὰ ἐχρειάσθη διὰ νὰ καταδικάσῃ τὸν Μωβράυ. Οἱ δικαστικοὶ κανόνες δὲν ἐπιδέχοντο βραδύτητα, καὶ ἐγκληματικὴ δίκη ἐδύναντο νὰ περαιωθῇ εἰς εἰκοσιτεσσάρων ὥρῶν διάστημα· ἀλλ' ἦτο συνήθεια ν' ἀγίνωτιν εἰς τὸν καταδικασθέντα μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς ἀποράσεως, μίαν τελευταίαν νύκτα διὰ νὰ σκερθῇ διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς του· ἡ Μαρία ἐδύναντο λοιπὸν νὰ φθάσῃ ἐν καιρῷ ἡ λέμβος; ἔπλεε μετ' οὐριον ἄνεμον, ἀρίνουντα μακρὰ ἴχνη. Μετ' ὀλίγον ἡ σελήνη ἀνέτειλε καὶ ἐφώτισε μετὰ τὴν κίτρινωπὴν τῆς λάμπης τὸν οὐρανόν· φῶς διαφανὲς ἀντικατέστησε τὸ πένθιμον σκότος ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου ἡ φύσις εἶχε πρὸς στιγμὴν ἐκλείψει ἢ ἀνέφελος παραλία ἐφάνητο κατακερματισμένη εἰς μεγάλας γωνίας ἐντὸς τῶν κυκλῶν ὑδάτων τῆς θαλάσσης· ὅλα δὲ τὰ καθέκαστα τοῦ χωρίου ἐγένοντο ὁρατά, πλὴν μετ' ἀμυδρὰ χρώματα, ὅμοια μετὰ τὰς διχρούς εἰκονογραφίας. Δὲν ἤκουε τίς, εἰμὴ τὴν βοὴν τοῦ ἀνέμου εἰς τὸ πανίον τῆς λέμβου, καὶ ἐνὶ τῷ τριζύμῳ τοῦ οἴκιος. Ὁ δόκτωρ Ἰάνσων καὶ ὁ παπᾶ Πέτρος συνδιελέγοντο σιγαλῶς. Ἡ Μαρία, μετὰ τὸς βραχίονας ἐσταυρωμένους, καὶ τὴν κεφαλὴν κεκλιμένην, ἴστατο ἀκίνητος εἰς τὸ σπιθὸν μέρος τῆς λέμβου. Μετὰ παρέλευσιν τριῶν ὥρῶν περίπου, φθῶτα τινὰ ἐφάνησαν μακρόθεν· ἐπλησίασαν εἰς τὸν ὄρμον τοῦ Ἁγίου Πέτρον. Ἡ σελήνη διέεχε τίσσον ζωηρὸν φῶς, ὥστε ἐδύναντο νὰ διακρίνωσιν τῆς παραλίας τὰ ἀντικείμενα. Ἀμέσως ἡ Μαρία ἐγνώρισε τὴν εἰσοδὸν τοῦ ὄρμου, τὸ μέρος τὸ ὁποῖον ὠνόμαζον Μεγάλον Βράχον, καὶ ἀποστρέψασα τὸ πρόσωπον, ἐπίσε σχεδὸν λειποθυμημένη, καὶ μετὰ φωνὴν μὲν εἰς ἀκουσμένην, σφίγγουσα τοὺς βραχίονας τῆς καθημένης δούλης εἰς τὰ γόνατά της.

— Παλιῖδα, εἶπε, παρατήρησε· τί βλέπετε εἰς τὴν ἀκτὴν, ἐπὶ τὸν Μεγάλον Βράχον;

— Χριστέ μου! ἀνέκραξεν ἡ Θεραπεινὴ· ἡ κρεμάθρα! Ἡ Μαρία ἐκινήθη ὀρθοτικῶς καὶ ἐδοκίμασε νὰ παρατηρήσῃ, ἀλλ' ἡ τετραγυμνὴ ὄβρις αὐτῆς δὲν διέκρινε τὴν παραμικρὸν τότε ἐγονυπέτησε καὶ εἶπεν, ἔξω φρενῶν σχεδόν.

— Παρατήρησε ἀκόμη... Τί βλέπετε ἐκεῖ κάτω; ... κανένα ἄνθρωπον; ...

— Τίποτε, τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ ξύλον τῆς κρεμάθρας, ἀπεκρίθη ἡ Παλιῖδα.

— Ἄ! Ζῆ λοιπὸν! Ζῆ ὁ θεός μου! ἀνέκραξεν ἡ Μαρία. Στηριγθεῖσα δὲ μετὰ ταῦτα ἐπὶ τοῦ ὤμου τῆς Παλιῖδας, ἐξέβαλε μακρὸν ἀναστεναγμὸν καὶ ἐλειποθύμησε.

Στιγμὰς τινὰς μετὰ ταῦτα, ἡ λέμβος προσώρμησεν ἐμπροσθεν τοῦ φρουρίου τοῦ Ἁγίου Πέτρον. Ἦτο τότε δέκα ὥραι σχεδὸν τῆς ἐσπέρας. Ἡ Μαρία, μόλις συνῆλθεν ἀπὸ τὴν λειποθυμίαν, καὶ ἐπήδησεν εἰς τὴν γῆν, καὶ λαβούσα τὸν βραχίονα τῆς θεραπεινίδος τῆς, εἶπε μετὰ γενναιοψυχίαν, μετὰ τοὺς ὀφθαλμούς προσηλωμένους ἐπὶ τῶν παραθύρων τοῦ φρουρίου,

— Δὲν με περιμένουσιν εἰς τὸ φρούριον, καὶ ὅμως ἐγὼ ἐφθάσα!

Ὁ ἱατρός καὶ ὁ μοναχὸς, ἀνήσυχτοι διὰ τὰ συμβαίνοντα, ἐπροσπάθησαν νὰ τὴν ἐμποδίσωσι καὶ νὰ τὴν πείσωσιν ὅτι ἐπρεπε νὰ ἀναγγεῖλῃ πρῶτον εἰς ἐξ αὐτῶν τὴν ἐπάνοδόν της.

— Ὁχι, πάτερ μου, ἀπεκρίθη αὐτὴ πρὸς τὸν μοναχόν, πρέπει νὰ παρουσιασθῶ ἐνώπιον τοῦ Λοανθιλλιέρου, χωρὶς νὰ λάβῃ καιρὸν νὰ σκερθῇ τί πρέπει νὰ πράξῃ. Ὑμεῖς δὲν τὰ γνωρίζετε ὅλα... ὀχι... τίποτε δὲν γνωρίζετε... καὶ ἐγὼ ἡ ἰδία ἀγνώω τὸ μυστικὸν τῆς τρομερῆς ταύτης ἀνομίας... ἀλλ' ἦδη τὸ ὑποπεύομαι, καὶ μετ' ὀλίγον θέλω τὰ μάθει ὅλα... Ἐλθετε, ἐλθετε... δικαιοσύνη θέλει γίνει... τὸ ὁμνύω μετὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μου!

Καὶ ταῦτα εἰπούσα, ἐβάδιζε μόνη καὶ πρῶτη πρὸς τὸ φρούριον. Τὸ πᾶν ἦδη καθῆκε, καὶ βαθεῖα σιωπὴ ἐβασίλευεν ἐπὶ τῆς παραλίας, ὅπου κανὲν ἀνθρώπινον πλάσμα δὲν ἐφάνητο. Ὁ εἰς τὴν εἰσοδὸν τῆς μεγάλης; αὐλῆς τεθειμένος σκοπὸς, ἀνεφώνησε:

— τίς εἶ;

— Ἡ Κυρία καὶ ἡ συνοδία της, ἀπεκρίθη ὁ μοναχὸς ὅστις προηγείτο. Ὅλοι εἰσῆλθον εἰς τὴν αὐλὴν διερχομένη ταύτην ἡ Μαρία, παρατήρησε φῶς εἰς τὸ παρεκκλήσιον καὶ ἄνθρωποι τινὰς ἴσταμένους εἰς τὸ κατώφλιόν του.

— Χριστέ μου! ἀνεφώνησεν ἡ Μαρία, ἐκεῖ εἶναι! Καὶ τρέμουσα, καὶ ἐκστατικῆ, καὶ μετὰ τὰς χεῖρας ἀνατεταμένας πρὸς τὸν ὕψιστον, ὑπῆγεν εἰς τὸ παρεκκλήσιον· οἱ εὐρισκόμενοι ὅμως ἐπὶ τοῦ κατωφλίου ἄνθρωποι ἀπήγγευσαν αὐτῇ τὴν δίοδον· κανεὶς δὲν τὴν ἐγνώρισε, διότι τὸ πρόσωπόν της ἦτο κεκρυμμένον ὑπὸ τὸ κάλυμά της.

— Ἄ! ὦρα καλὴ; τί ἔρχεσαι νὰ κάμῃς ἐδῶ; κοπέλλα μου; εἶπεν ὁ ἀστούριανὸς Ρικίων· δὲν ἤξεύρεις ὅτι ἐκεῖ μέσα εἶναι ἕνας, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε νὰ κάμῃ πλέον πρὸς μετὰ τὸν θεὸν καὶ τὸν παπᾶ; Κανεὶς ἄλλος δὲν θὰ τὸν ἴδῃ ἀπόψε, τὴν τελευταίαν του νύκτα. Φύγε λοιπὸν!

Ἡ Κυρία Δ' Ἐναμβουκ ἐρρίψεν ὀπισθεν τὸ κάλυμά της, καὶ παρατήρησεν ἀκαρδαμυκτὴ τὸν Ἰσπανόν, ὅστις ἐμεινεν ὡς ἐμβρόντητος, καὶ ἀπεσφόθη. Ὁ κατάδικος ἦτο μόνος εἰς τὸ παρεκκλήσιον, γονυκλινὴς εἰς τὸ πλάγιον τοῦ προσκυνηταρίου τῆς Μαρίας. Αἱ χεῖρές του ἦσαν ἐσφιγμέναι διὰ σιδήρων, οἱ δὲ πόδες του σφιγκτὰ ἀλυσοδεμένοι, εἰς τὸν ὅσον ὥστε δὲν ἐδύναντο νὰ κάμῃ οὔτε ἐν βῆμα, οὔτε κἄν νὰ συνάψῃ τὰς χεῖρας· ἐπανωρόριόν τι θεράποντος ἐκάλυπτε τοὺς ὤμους του, τὰ δὲ μαῦρα ξανθὰ μαλλία του ἐπιπτον εἰς τὰ ὀπίσω ἐπὶ τοῦ βασιλικίου

σου τοῦτου ἐνδύματος· ἡ ἐμπροσθεν τοῦ βωμοῦ ἀνημμένη λυχνία ἐφώτιζεν ἐντελῶς τὸ πρόσωπόν του· ἡ τὸν ἦσυχος καὶ σύνουος.

Εἰς τὸν θόρυβον τὸν ὁποῖον ἐπροξένησεν ἡ Μαρία εἰσερχομένη δὲν ἐστρεψε ποσῶς τὴν κεφαλὴν, εἰς τὸν ὅσον ὥστε ἐκείνη ἐδυνήθη νὰ προχωρήσῃ, χωρὶς εἰς τὴν ἰδίαν. Ὅταν δὲ εὐρέθη πλησίον τοῦ τὸν παρετήρησε μίαν στιγμὴν μετὰ ζωηρὰν συγκίνησιν ἀνεγνώρισε βραδύτως καὶ μετὰ τὴν καρδίαν πλήρη συμπαιθείας καὶ μεγάλης χαρᾶς, τὰ ὡρὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου του, τὴν ὡραίαν ἐκείνην κόμην του καὶ τὸ εὐγενὲς σχῆμα τῆς κεφαλῆς του, τὰ ὁποῖα ἄπαντα αἱ δυστυχίαι, αἱ θλίψεις, καὶ αἱ κατασχύναι, δὲν εἶχον ποτὶ; μεταβάλαι· καὶ μετὰ ταῦτα ἐλθοῦσα καὶ γονυπετήσασα εἰς τὸ προσκυνητάριόν της·

— Μωβράυ! ἐπιθύρισε μετὰ γλυκύτητος στραφεῖσα πρὸς αὐτόν.

Εἰς τὴν φωνὴν ταύτην ὁ Μωβράυ ἐπρόκλασε· τὰ χεῖλη του ἐγίναν ὡρὰ καὶ προσπαθῆσαι νὰ συνάψῃ τὰς χεῖρας του· Μαρία μου! ἀνέκραξε, φιλιότη μου Μαρία! Δίκαιε θεέ! ὄνειρον τάχα βλέπω;

— Ἐγὼ εἶμαι, εἶπεν ἐκείνη μετὰ σπαραξικάρδιον φωνὴν, ἐγὼ εἶμαι, ἔβρισκε, ἐρχομαι νὰ σὲ σώσω· ἴ! δοξασμένος νὰ ἦναι ὁ θεὸς ὅστις ἐπέτρεψε νὰ φθάσω ἐν καιρῷ! Ἄς τὸν εὐχαριστήσωμεν, ἔβρισκε!

Καὶ ἀνακαλέσασα τὰς δυνάμεις της, ἐδέσθη στιγμὰς τινὰς, μετὰ τοὺς ὀφθαλμούς πρὸς τὸν οὐρανόν ἀνατεταμένους· ἐπειτα δ' ἐκτείνας τὴν χεῖρα πρὸς τὸν αἰχμάλωτον·

— Σήκω, Μωβράυ, εἶπε, σήκω καὶ ἐρχομαι μετὰ σου.

Ὁ Μωβράυ ἠγέρθη μετὰ κόπου, ἡ δὲ Μαρία παρατήρησεν, ὅτι μόλις ἐδύναντο νὰ περιπατήσῃ, τόσον ἦτο ἀδύνατος καὶ σφιγκτὰ ἀλυσοδεμένος· τότε τὸν ὑπεστήριξε καὶ παρατηροῦσα αὐτόν μετὰ ὀφθαλμούς καθύψους, ἐπρόσθεσε·

— Στηρίζου εἰς ἐμὲ, ἔβρισκε... ὦ! πόσον ὑπέφερε, φῶ! καὶ ἐγὼ ὡσαύτως!

— ἴ! Μαρία! Μαρία! σὺ λοιπὸν εἶσαι, εἶπε σφίγγας ἐπὶ τοῦ στήθους του τὴν στηρίζουσαν αὐτόν χεῖρα· βυθισθεὶς δὲ κατόπιν εἰς τὴν ὀρθοτικὴν ταύτην χαρμόσυνον συγκίνησιν, ἐστάθη καὶ προσήλωσεν ἐπὶ τῆς Μαρίας θαυμασμοῦ βλέμμα.

— ἔβρισκε! ἀνέκραξεν ἐκείνη, ἔβρισκε, ὡρὰ καλὴ!

— Δὲν εἶναι τίποτε· εἶναι στιγμιαία ἀδυναμία· ἦμα ἦσυχος μέχρι ταύτης τῆς στιγμῆς, μολοντί ἐβλεπον ἐμπρὸς μου τὸν θάνατον, καὶ ἡ καρδία μου δὲν ἐπαλλε ταχύτερον ἀπὸ τὸ σύνθεσεν... δὲν ἐδειλίασα... ἀλλ' ἦδη ἀπέκαμον πλέον... ὦ! αὐτὴ ἡ εὐτυχία ἦτον, Μαρία, τόσον ἀνέλπιστος, τόσον μεγάλη, ἦτον ὑπερᾶνω τῶν δυνάμεών μου, ὥστε ἐνίκηθην... Μαρία, εἶμαι ἀδύνατος... τὴν φοβούμαι τὸν θάνατον, καὶ θέλω νὰ ζήσω. Ἀλλὰ γνωρίζεις ὅτι εἶμαι καταδικασμένος, καταδικασμένος, εἰς αἰτιμον ποινήν, ὅτι ἡ ἀγχὼν ἐστήθη, ὅτι δὲν ἔχω πλέον, εἰμὴ αὐτὴν τὴν νύκτα;

— Ναί, ἀλλ' εἶμαι ἐγὼ ἐδῶ! ἀπεκρίθη ἡ Μαρία.

Ἡ συνοδία τῆς Κυρίας Δ' Ἐναμβουκ εἶχε σταθῆ

εἰς τὸ κατώφλιον τῆς θύρας τοῦ παρεκκλησίου· ἕκαστος ἐπρόσμενε μετὰ εἶδος τι ἐκπλήξεως νὰ ἴδῃ τὰ γενησόμενα· οἱ φυλάττοντες τὸν κατάδικον ἄνθρωποι οὔτινες ἀνέκον ὅλοι εἰς τὴν Ἰσπανικὴν φρουρὰν τοῦ κόμητος, ἦσαν τοποθετημένοι εἰς τὰ δύο πλάγια τῆς θύρας.

Ἡ Μαρία ἐπροχώρησε πρὸς αὐτοὺς μετὰ βλέμμα ὑπερήφανον, παρωργισμένον, καὶ μετὰ γενναιοψυχίαν, διότι προέδλεπον ἴσως ἀντίστασιν τινὰ εἰς τὰς διαταγὰς της· διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ἐκράτει τὴν ἀλυσον, ἥτις ἦτο περασμένη εἰς τὸ σφίγγον τὸν τράχηλον τοῦ Μωβράυ σιδήρον.

— Ἀποσυρθεῖτε, εἶπεν εἰς τοὺς Ἰσπανούς, δὲν εἶναι πλέον ἀνάγκη νὰ φυλάττῃ κανεὶς ἐδῶ.

— Κυρία, ἀπεκρίθη ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν μετὰ δισταγμὸν τινὰ, θὰ δώσωμεν λόγον εἰς τὸν κόμητα διὰ τὸν κατάδικον.

— Ἀναλαμβάνω ἐγὼ ὅλας τὰς εὐθύναις εἰς βάρους μου, ἀπεκρίθη ἡ Μαρία, καὶ δὲν εἶθε ὑπόχρεοι νὰ δώσετε λόγον εἰς τὸν γενικὸν τοποτηρητὴν μου. Φύγετε ὅλοι!

Ἐπῆκουσαν. Καὶ ἡ Μαρία διέταξε τοὺς ἀνθρώπους τῆς νὰ ἐκβάλλωσι τὰ σιδήρα τοῦ Μωβράυ· κατόπιν δὲ τῷ εἶπε,

— Τὴν χεῖρά σας, κύριε, καὶ ἐργασθε μετ' ἐμοῦ.

Ὁ Μωβράυ προσέφερε τὸν πληγωμένον βραχίονά του, καὶ ἡ Μαρία ἐστήριξε τὴν κεκαλυμμένην ἀπὸ μεταξωτῶν χειρόκτιον χεῖρά της· ὅστις δὲν τὴν ἐβλεπεν ἰδίῳις ὄμμασι, δὲν θὰ ἐδύναντο ποτὲ νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἡ μικρὰ βασίλισσα ἐβάδιζε, συνοδουμένη ἀπὸ τὸν βακηνδύτην ἐκείνον ὄμηρον, μόλις φέροντα ὡς ἐνδυμα γονυροειδέστατον τι ὕφασμα τῆς Γουίνεας, καὶ τοῦ ὁποίου εἰς γυμνοὶ πόδες ἐφερον ἀκόμη τὸ ἴχνη σιδήρου κρῖκου, ἐπὶ πολὺν χρόνον διςμεύσαντος τὸν ἀστράγαλον. Διήλθον οὕτω τὴν μεγάλην αὐλὴν καθ' ἣν δὲ στιγμὴν εἰσῆρχοντο ὁ Λοανθιλλιέρος ἐφάνη εἰς τὸ ὑψηλὸν μέρος τῆς κλίμακος. Ὁ Ρικίων εἶχεν ἦδη τὸν πληροφορήσει περὶ τοῦ συμβάντος.

— Κύριε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστέ! ἐπιθύρισε ὁ παπᾶ Πέτρος εἰς τὸ ὄψ τοῦ ἱατροῦ, δὲν με λέγετε τί θέλει γίνει τώρα;

Ἀνέβησαν σιωπηλῶς εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς συνεδριάσεως.

Ἡ Κυρία Δ' Ἐναμβουκ ἐδείκνυεν ἀταραξίαν καὶ συγκινητῶν τῆς γενναιοψυχίας ἐνεπαρρῶνε τὸ βλέμμα της, ὁ δὲ κόμης μόλις εὐρέθη ἐνώπιόν της, καὶ ἐνόησεν ὅτι, ὄχι μόνον ἤθελε σώσει αὐτὴν τὸν Μωβράυ, ἀλλ' ἀκόμη καὶ ὅτι ἤθελε προσπαθήσει νὰ τὸν ἐκδικήσῃ. Εἰσελθοῦσα ἡ Μαρία, ἐκάθησε καὶ ἐδείξε διὰ τῆς χειρὸς τὰ περίε τῆς τραπέζης θρανία, προσκαλέσασα τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτὴν νὰ καθίσωσι· πλὴν ὅλοι ἐμεινεν ὄρθιοι. Ὁ Λοανθιλλιέρος ἐπλησίασε σιωπηλῶς ἢ πρὸς στιγμὴν παραθεῖσα φυσιογνωμία του εἶχεν ἀναλάβει τὴν συνήθη τῆς ψυχρότητα καὶ αὐθάδειαν. Παρατήρησε στιγμιαίως τὸν αἰχμάλωτον καὶ ἐπειτα ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον, προσμένων τὴν ἐξήγησιν τῶν γιγνομένων. Ὁ παπᾶ Πέτρος καὶ ὁ δόκτωρ εἶχον καθῆσαι εἰς τὸ πλάγιον

της Μαρίας, και ὁ Μωδράυ ἔμεινεν ἔμπροσθεν της ἀκίνητος, ὁμοιάζων ἄνθρωπον μόλις συνελθόντα ἀπὸ τὰς ὀρμητικὰς ἐκείνας συγκινήσεις, αἵτινες παρὰ λούσιν ὄλας τὰς φυσικὰς δυνάμεις.

— Κύριε Μαρτίσε, εἶπε μεθ' ἱκανὴν ὥραν ἡ Μαρία στραφεῖσα πρὸς αὐτὸν, συνέθεσαν πράγματα, ἅτινα ἀγνοῶ, καὶ τὰ ὅποια μόνος ὑμεῖς δύνασθε νὰ με φανερώσητε. Ὁμιλήσατε πῶς γίνεται νὰ εὖρω εἰς τόσον τρομερὰν θέσιν ἕνα εὐγενῆ, ἕνα τῶν ἀνδρειοτέρων καὶ πιστοτέρων ἀκολούθων τοῦ μακαρίτου βασιλέως τῆς Ἀγγλίας; πῶς γίνεται νὰ μὴ ἀπευθυνθῆ οὗτος εἰς ἐμὲ τὴν διοικοῦσαν ἐνταῦθα;

— Διότι δὲν ἐδυνήθη νὰ σᾶς πλησιάσῃ, κυρία, διότι ἔγινε θῦμα τῆς φρικωδέστερας ἀνομίας.

— Ἐξακολούθησατε, εἶπεν ἡ Μαρία παρατηρήσασα τὸν κόμην.

— Ἡ διήγησις τῶσων δυστυχιῶν καὶ ταλαιπωριῶν θέλει σᾶς φανῆ ἀπίστευτος, εἶπεν ὁ Μωδράυ με σκυθρωπότητι. Πρὸ ἑξ μηνῶν περίπου ἀνεχώρησα ἀπὸ τὸν ἅγιον Δομίνικον ἐπὶ τινος Ἰσπανικῆς Καραβέλλας. Αἷτια ἀνώτερα τῶν δυνάμεών μου καὶ ἡ ἀνυπομονησία μου τὴν ὁποίαν εἶχα διὰ νὰ φθάσω ἐνταῦθα, δὲν με ἐπέτρεπον νὰ ἐκλέξω ἄλλο πλοῖον. Μετὰ ὀκτὼ ἡμερῶν θαλασσοπλοῖαν, ὁ κακὸς καιρὸς μᾶς ἐβρίσεν ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ ἁγίου Χριστοφόρου. Τὸ πλῆρωμα ἐδυνήθη ν' ἀποβιβασθῆ εἰς τὴν ξηρὰν ἀλλὰ ἡ Καραβέλλα ἐχάθη εἰς ἕν μέρος τῆς παραλίας, καὶ μόλις ἐδυνήθημεν νὰ σώσωμεν τὴν ζωὴν μας. Πτωχοὶ τινες ἄποικοι, οἵτινες κατοικοῦν εἰς τὰς ὀχθὰς τοῦ ποταμοῦ τῆς Πεντηκοστῆς, μᾶς συνῆδρα μιν, μᾶς ἔδωσαν ζωοτροφίας καὶ τὰ ἴδια των φορέματα, διότι δὲν εἶχομεν τίποτε ἐκ τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων. Εἰς τοιαύτην σκληρὰν θέσιν εὐρισκόμενος, ἐνόμισα καθήκόν μου ν' ἀπευθυνθῶ πρῶτον εἰς τὸν διοικητὴν τοῦ ἁγίου Χριστοφόρου, τὸν βαρῶνον Λοανθιλλιέρον Ποκνσὺ . . .

— Τὸν θεῖόν σας ἐνοεῖ, κύριε κόμη; εἶπεν ἡ Μαρία παρατηρήσασα τὸν Λοανθιλλιέρον, ὅστις δὲν ἀπεκρίθη εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην, εἰμὴ διὰ κινήσεως τῆς κεφαλῆς.

— Εἶπα τὸ ὄνομά μου εἰς τὸν διοικητὴν, ἐξακολούθησεν ὁ Μωδράυ, καὶ ἐτόλμησα, κυρία, νὰ τεθῶ ὑπὸ τὴν προστασίαν σας. Ἐσώκλεισα καὶ μίαν ἐπιστολὴν εἰς μίαν ἄλλην τὴν ὁποίαν σᾶς ἐπεμπεν ὁ βαρῶνος Λοανθιλλιέρος.

— Τοιαύτην ἐπιστολὴν ἐγὼ δὲν ἔλαβα, εἶπεν ἡ Μαρία, ἀλλ' ἐξακολούθητε.

— Ἠλπίζω νὰ λάβω ἀπάντησιν αὐτῆς, ἐξακολούθησεν ὁ Μωδράυ, καὶ ἐπρόσμενα με ἀπερίγραπτον ἀνυπομονησίαν μέσον, διὰ νὰ περάσω εἰς τὴν Μαρτινίκαν· ἀλλ' οὔτε πλοῖον ἐφάνη, οὔτε μίαν λέμβος κἄν . . . Αἴφνης λαμβάνω μίαν διαταγὴν τοῦ διοικητοῦ, ὅστις με προσεκάλει δι' ἐνὸς τῶν πρακτόρων του νὰ τῷ παρουσιάσω ἀποδείξεις τῆς αἰτίας τῆς μεταβάσεώς μου εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος καὶ ν' ἀποδείξω ἂν εἶχα νὰ ζῆσω ἐλεύθερος εἰς τὴν ἀποικίαν. Πλὴν καὶ τὰ πράγματά μου καὶ τὰ διαβατήριά μου εἶχαν ἀπολεσθῆ, διὸ καὶ δὲν ἐδυνάμην νὰ τῷ προμηθεύσω τὰς

ὁποίας μ' ἐζήτηί ἀποδείξεις, ἀλλὰ τὸν ἐβεβίωσα ὡς χριστιανὸς καὶ τίμιος ἄνθρωπος, ὅτι εἶχα εἰπεῖ τὴν ἀλήθειαν. Δὲν μ' ἐπίστευσε, κυρία . . . συνελήφθη, κατεδικάσθη ἀνεκκλητῶς . . . καθὼς οἱ κακοῦργοι ἐκεῖνοι καὶ κκοήθεις, οἵτινες ἔρχονται εἰς τὰς νήσους . . . καὶ με ἠγόρασαν . . . ναι, κυρία, ἐπωλήθη . . . καὶ ὁ αὐθέντης μου με ἔφερεν εἰς τὴν οἰκίαν του εἰς τὴν ἄκραν τῶν φοινίκων . . .

— Καὶ διατὶ νὰ μὴ διαμαρτυρηθῆτε κατὰ τῆς τρομερῆς ταύτης βίας; εἶπεν ἡ Μαρία· καὶ οὔτε εἰς ἐμὲ κἄν ἀπευθύνθητε! . . . μήτε μίαν ἐπιστολὴν, μήτε μίαν κἄν λέξιν;

— Καὶ ἐδυνάμην νὰ γράψω; ἀπεκρίθη ὀδυνηρῶς ὁ Μωδράυ· ἐπιστολὴν λέγει! καὶ πῶς ἤθελα τὴν γράψω; μετὰ τὸ αἰμά μου, ἐπὶ φύλλον δένδρου τινὸς ἢ εἰς τὸν φλοιόν του; καὶ ἐπομένως, καὶ ἂν τὴν ἔγραφα ἤμην βέβαιος ὅτι ἤθελε σᾶς ἐγχειρισθῆ; Ὁχι, ὄχι, ἤθελα, ἠλπίζα μᾶλλον νὰ δραπετεύσω, καὶ νὰ εὖρω κολυμβῶν λέμβον τινὰ ἣτις νὰ με ἀποβιβάσῃ ἐδῶ. Ἀλλὰ με ἐπρόσεχαν πολὺ . . . Διὸ συνελήφθη περιπατῶν εἰς τὴν παραλίαν καὶ ἐπανεφέρθη εἰς τὴν οἰκίαν. Παρατηρεῖτε αὐτὰ τὰ σημεῖα; εἶναι τὰ ἔχνη τῶν δεσμῶν καὶ μαστιγώσεων τοῦ διοικητοῦ.

Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἔδειξε τοὺς γυμνοὺς βραχίονάς του, εἰς τοὺς ὁποίους ἐφαίνοντο μαῦραι οὐλαί· ἡ Μαρία ἀνέφριξε καὶ παρετήρησεν ἐκ νέου τὸν Λοανθιλλιέρον, τοῦ ὁποίου τὸ ὑπεροπτικὸν στόμα ὑπεμειδίασε.

— Δὲν ἠλπίζα λοιπὸν πλέον νὰ ἐλευθερωθῶ, ἐξακολούθησεν ὁ Μωδράυ, καὶ βασανιζόμενος τοιοῦτοτρόπως, ἐπείμενα ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν τὸν θάνατον· ἀλλ' ὁ αὐθέντης μου μ' ἐπώλησεν εἰς τὸν πάτρωνα Βαλλιαρδέτον. Τότε συνέλαβον ὀλίγην ἐμπειρία καὶ θάρρος· ὁ Βαλλιαρδέτος μετεχειρίζετο τοὺς δούλους του ὡς ναύτας εἰς μεγάλην τινα λέμβον, διὰ τῆς ὁποίας περιέπλεε ἀπὸ τὴν μίαν νῆσον εἰς τὴν ἄλλην. Τέλος πάντων ἦλθε καὶ ἡ ἐδική μου σειρά· ἡ λέμβος προσωμαίσθη πρῶτον εἰς τὴν Γουαδελούπαν καὶ ἔπειτα ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Μαρτινίκαν, καὶ πρὸ ὀκτὼ ἡμερῶν ἐφθάσαμεν εἰς τὸν ὄρμον τοῦ ἁγίου Πέτρου. Ἀπέβην εἰς τὴν γῆν μετὰ τὸν πλοίαρχον, γεμάτος ἀπὸ χαρὰν καὶ ἐλπίδα· ἐνῶ ἀπεβιβάσθη τὰς πραγματίας, ἐγὼ ἐδραπέτευσα, καὶ ἦλθα ὑποκάτω τῶν τοιχῶν τοῦ φρουρίου καὶ ἐπροσπάθησα νὰ σᾶς πλησιάσω. Ἀλλ' ὑμεῖς εἰσθε τότε κλεισμένη εἰς τὰ ἐνδότερα δωμάτια, τὰ ὅποια δὲν ἐδυνήθη νὰ πλησιάσω. Ἐν τούτοις ὁ καιρὸς ἐχάλασε, τὸ πᾶν ἀνήγγελλε τρομερὸν κλύδωνα καὶ οἱ κάτοικοι, τῶν ὁποίων αἱ ἀποθήκαι ἦσαν ἐπὶ τῆς παραλίας, διετάχθησαν νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸ φρούριον. Ὁ πατρὼν Βαλλιαρδέτος ἔφερεν εἰς αὐτὸ τὰς πραγματίας του, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔμεινε τόπος, μᾶς ἔβαλαν τὴν νύκτα εἰς τὸ παρεκκλήσιον. Ἀπὸ τὸ πρῶτον εἶχα ἀναχωρησῆ ἀπὸ τὸ φρούριον, καθ' ἣν στιγμήν δὲ, ὑποχρεωθεὶς ν' ἀφήσω τοὺς ἄλλους ὁμήρους, διέβαινα ὑπὸ τὰ παράθυρά σας, ἢ καλοκαγαθία σας, κυρία, ἠθέλησε νὰ δράμῃ πρὸς βοήθειάν μας καὶ ν'

ἀνακουρίσῃ τὴν δυστυχίαν μας, καὶ μᾶς ἐπέμψατε ἐλεημοσύνην. . . ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔλαβον καὶ ἐγὼ τὸ μέρος μου, δύο τάλληρα· μετὰ τὸ ἐν ἠγόρασα τὸ βαλάντιόν σας.

— Ἴδου αὐτὸ, εἶπεν ἡ Μαρία ἐκβαλοῦσα τοῦ θυλακίου τῆς τῶ βαλάντιον. Ἄ! ἀμέσως παρατηρεῖ τις τὸν δάκτυλον τῆς θείας Προνοίας εἰς ὄλα ταῦτα.

— Τὴν ἰδίαν ἡμέραν τὸ πρῶτον, ἐστάλην ἀπὸ τὸν Βαλλιαρδέτον εἰς τὴν συνοικίαν τοῦ Ἱεροκλήρου. Ἡ διαταγὴ αὕτη ἐπήγαγεν ἀπὸ βάρβαρον ἰδιοτροπίαν, καὶ ὁμοῦς ὑποταγὴν εἰς αὐτὴν, διότι ἠλπίζα νὰ ἐπιστρέψω ὀργήγωνα καὶ ἐνόμιζα ὅτι ἤγγικεν ἡ ὥρα τῆς ἀπλυτρώσεώς μου. Εἶχα πατήσει τὸ ἔδαφος ὅπου διοικεῖτε, καὶ μ' ἐφαίνετο ὅτι ὄλαί αἱ συμφοραὶ μου ἐτελείωσαν· εἶχα θάρρος, ἐλπίδα καὶ ὑπομονήν. Ὁ Βαλλιαρδέτος ἐφθασε μίαν ὥραν κατόπιν ἀπὸ ἐμὲ εἰς τὴν συνοικίαν τοῦ Ἱεροκλήρου· ἦτον ἐφιππος καὶ τὸν ἠκολούθουν μαῦροί τινες· λέμβοι τινες ἐρρίμμενοι ἐπὶ τῆς παραλίας, εἰς τὴν ἄμμον. ἤρχιζαν νὰ πλέουν εἰς τὴν θάλασσαν ἕνεκα τῆς ὑψομένης παλιρροίας, καὶ ὁ αὐθέντης μου ἐπέβη εἰς τὴν ἐδικήν του καὶ με εἶπε νὰ τὸν ἀκολουθήσω· οἱ Μαῦροί ἐβλεπον ὁ εἰς τὸν ἄλλον με φόβον καὶ ἐδίσταζαν νὰ ἐπιβιβασθῶν· τότε ὁ Βαλλιαρδέτος· τοὺς διέταξε νὰ λάβουν τὰ κωπία, διότι ἤθελε μ' ὀλην τὴν τρικυμίαν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ Βασιλικὸν φρούριον· πρέπει, ἀνεκράζε τρομερὰς ὕβρεις λέγων, νὰ ἐκθῶμεν μετὰ τὴν λέμβον εἰς τὸ πέλαγος, ἄλλως ὄλαί αἱ φορτωμέναι πραγματεῖαι θὰ ἀρπαγθοῦν καὶ θὰ δημευθοῦν! . . . Τότε ἐνόησα ὅτι τὰ μέσα τῆς σωτηρίας ἄτινα ἠλπίζα νὰ ἔχω, ἐχάνοντο τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου. Διότι ἂν ἀνεχώρου ἀπὸ τὴν Μαρτινίκαν, τετέλεσται πλέον· ἀπεράτιστα λοιπὸν ν' ἀποθάνω μᾶλλον, ἢ νὰ ἐπιβιβασθῶ.

— Ἐμπρός! μ' ἐφώναζεν ὁ Βαλλιαρδέτος, εἰς τὰ κωπία! ἐγὼ ὁμοῦς ἀντὶ νὰ ὑπακούσω, πίπτω εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐδραπέτευσα εἰς τὸ παράλιον. Ὁ Βαλλιαρδέτος, λυσσῶν, προσβόλει κατ' ἐμοῦ μετὰ τὰ δύο του πιστόλια καὶ ἔπειτα ῥίπτεται πρὸς καταδίωξίν μου. Δὲν ἤμην πολλὰ μακρὰν ἀπὸ αὐτὸν, καὶ διὰ τοῦτο με ἐφθασε· τότε δὲ ἤρχισαμεν νὰ πολεμῶμεν σῶμα μετὰ σῶμα· ὁ Βαλλιαρδέτος, ἐβλεπα ὅτι ἤθελε νὰ με φονεύσῃ, ἐγὼ δὲ ὑπερασπιζόμεν τὴν ζωὴν μου ὄχι τόσον διότι τὴν ἠγάπων, ὅσον διὰ τὴν ἐλευθερίαν μου. Τέλος πάντων τὸν ἐπλήγωσα.

Αἱ ἐκπυρσοκροτήσεις τῶν πιστολίων ἔδωκαν ἐπίδησιν εἰς τοὺς κατοίκους πλησιοχώρου τινος οἰκίας. Ὅλοι οἱ ἐργάται ἐδραμον εἰς καταδίωξίν μου τὸ κατ' ἐμὲ, ὀλίγον με ἐμελλεν ἂν με συνελάμβανον, διότι ἤρχομην ἐγὼ ὁ ἴδιος νὰ παραδοθῶ ἐδῶ αἰχμάλωτος. Ἀλλ' ἡ ἐλπίς τὴν ὁποίαν εἶχα νὰ προυσιασθῶ τέλος πάντων ἐνώπιόν σας, κυρία, ἐξέλιπεν ἀμέσως. Βίβληθὼν εἰς τὴν φυλακὴν τοῦ φρουρίου, ἔμαθα ὅτι εἶχετε ἀναχωρησῆ ἐκεῖνα τὸ πρῶτον ἐξήτησα νὰ προυσιασθῶ ἐνώπιον τοῦ γενικοῦ τοποτηρητοῦ διὰ νὰ τὸν φανερώσω τὴν θέσιν μου, καὶ νὰ ὑπερασπισθῶ τὸν ἑαυτὸν μου· ἠλπίζα δὲ τὸ τοιοῦτον ὡς τελευταῖον μέσον σωτηρίας· τὸν ἐπείμενα δὲ ὁ-

λας τὰς ἡμέρας καὶ τὰς νύκτας, αἵτινες παρήρχοντο εἰς τὸ τρομερὸν δεσποτήριον, ὅπου με εἶχαν ῥίψει, καὶ ὅπου δὲν εἰσῆρχετο οὔτε κἄν μίαν ἀκτίς φωτός. Τέλος πάντων ἡ θύρα τοῦ δεσποτηρίου ἠνοίχθη, καὶ ἐπαρουσιάσθη ὁ γραμματεὺς συνοδευόμενος ἀπὸ δύο στρατιώτας· οἵτινες ἔρχοντο νὰ με ἀναγνώσω τὴν εἰς θάνατον καταδίκην μου. . . Μετὰ ταῦτα ὀλίγα ὥρα παρήλθον· σήμερον μάλιστα ἤκουσα τὴν ἀπόφασίν μου, ὥστε μόνον αὕτη ἡ νύξ με ἔμεινεν. . . Ἴδου ἡ ἀλήθεια. Ἐναντίον πάσης δικαιοσύνης με ἀφῆραν τὴν ἐλευθερίαν μου, με ἐκάλυψαν με ἀνομίας, με ἔσυραν ἔμπροσθεν τῆς ἀγχόνης, καὶ ἐν ἡ θεῖα Πρόνοια δὲν σᾶς ἐπανεφέρεν ἐνταῦθα, Κυρία, αὐριον ἤθελα ἀποθάναι θάνατον ἀτιμον.

Σιωπῇ διεδέχθη τοὺς ὀρμητικὸς τούτους λόγους· ἐπομένως ἡ Κυρία Δ' Ἐναμβούκ στραφεῖσα πρὸς τὸν κόμην, τῷ εἶπε με βαθεῖαν συγκίνησιν·

— Λοιπὸν! τί ἀπαντᾶτε, κύριε, εἰς ταῦτα;

Ὁ Λοανθιλλιέρος ἀνάρθρωσε τὴν κεφαλὴν· εἰς τὸ πρόσωπόν του ἦτον ἐξωγραφημένη ὑπερόπτικὴ ὠχρότης, πλὴν κανὲν σημεῖον δὲν ἐπρόδιδε τὴν ἐσωτερικὴν λύσσαν του. Ἐπροχώρησεν ἐν βῆμα ὡς διὰ ν' ἀπαντήσῃ κατὰ πρόσωπον εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην, καὶ ἀνευ οὐδενὸς ὀρμητικοῦ κινήματος, ἀνευ τῆς ἐλαχίστης συγκινήσεως, εἶπε βραδέως·

— Ὁ πλοίαρχος Βαλλιαρδέτος ἀπέθανε σήμερον ἐξ αἰτίας τῶν πληγῶν του.

— Ὁ Θεὸς νὰ σώσῃ τὴν ψυχὴν του! ἀνεκράζεν ἡ Μαρία με κίνημα ἐκπλήξεως. Ὁ αἰχμάλωτος ὕψως καὶ αὐτὸς τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν φρικιάσας. Ναι μὲν, εἶχε παλλάκις προσβάλει θανατηφόρος τὸν ἐχθρὸν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, ἀλλὰ ποτὲ δὲν τῷ συνέβη νὰ φονεύσῃ ἄνθρωπον παλαιῶν σώμα πρὸς σῶμα, καθὼς τὴν φορὰν ταύτην.

— Ναι, ὁ πλοίαρχος Βαλλιαρδέτος ἀπέθανεν, ἐξακολούθησε λέγων ὁ Λοανθιλλιέρος στραφεὶς πρὸς τὸν Μωδράυ, ἀπέθανε φονευθεὶς ἀπὸ ἕνα τῶν ὁμήρων του, καὶ σὺ ὑπῆρξας ὁ φονεὺς του. Τί σημαίνουν ἡ προηγουμένη διαγωγή σου καὶ οἱ τίτλοι σου! ὁ δικαστὴς δὲν ὄφειλε νὰ ἴδῃ, εἰμὴ τὸ ἐγκλημὰ σου καὶ τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρισκῆσο καθ' ἣν ὥραν τὸ ἐπραξᾶς· ἡ ἀπόφασις ἣτις σὲ κατεδίκασεν, εἶναι δικαία. Καὶ ἔπειτα, εἰς ποῖον θὰ κἀμεις ἐφείσιν; πῶς δικαστήριον ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀναιρέσῃ τὴν ἀπόφασιν ἣτις σὲ κατεδίκασεν; ἡ δικαιοδοσία τῶν δικαστῶν τῆς ἀπικίας ταύτης εἶναι ἀνεξάρτητος καὶ ἀνεκκλητος. Εἶναι ἐν τῶν ὠραιοτέρων μας προνομίων καὶ τοῦτο, καὶ ὄλοι οἱ κάτοικοι θέλου ἐπανασταεῖ, χρεῖας τυχεύσης, διὰ νὰ ἐκδικήσωσι τὸν νόμον καὶ νὰ κατορθώσωσι τὴν πλήρη ἐξαρμογήν του.

— Ναι, ἀλλὰ λησμονεῖτε καὶ τὸ ἐδικόν μου δικαίωμα, εἶπεν ἡ Μαρία ἐγερθεῖσα με ὑπεροψίαν καὶ ἐκτείνασα τὴν χεῖρα πρὸς τὸν αἰχμάλωτον, ὡς διὰ νὰ τὸν προστατεύσῃ καὶ νὰ τὸν ὑπερασπισθῆ· λησμονεῖτε τὸ ὠραιοτέρον δικαίωμά μου, τὸ ν' ἀπονέμω δηλαδὴ χάριν ὅταν ἡ ἀνθρωπίνη δικαιοσύνη καταδικάσῃ τινά;

— Τωόντι δύνασθε, κυρία, νὰ σώσητε τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ἀπὸ τὴν ἀγχόναν, ἀπεκρίθη ὁ κόμης.

— Αὔριον, Κύριε Μαρκέσιε, θέλετε ἔχει τὰς ἀρετήρους ἐπιστολάς μου, εἶπεν ἡ Μαρία στραφεῖσα πρὸς τὸν Μωβράῦ· οὗτος δὲ γονυπετήσας ἠπάσθη τὴν χεῖρα, τὴν ὁποίαν ἡ Μαρία τῷ ἔτεινε, ἀλλ' ἡ συγκίνησις τοῦ ἔκλεισε τὸ στόμα. Εἶχε παρατηρήσει τὸν θάνατον μὲ γαλήνιον ὄμμα, καὶ ἦδη ἡ εὐτυχία του τὸν κατέβληθεν. Ἡ συνήθως τόσον γενναία ψυχὴ του, ἐφαίνετο καταβληθεῖσα ἀπὸ τὴν υπερβολικὴν χαρὰν της. Ὁχρία, καὶ δάκρυα ἐτάραττον τὸ βλέμμα του, διότι ἡ εὐτυχία αὐτῆ ἦτο προτιμότερα τῆς ζωῆς του· ἡ ἐλπίς δηλονότι καὶ ἡ πεποίθησις ὅτι ἠγαπᾶτο ἀπὸ τὴν Μαρίαν, ἦσαν πολυτιμότερα δι' αὐτὸν ἀντικείμενα. Ὁ Λοανβιλλιέρος ὑπέφερε μὲ ἀπάθειαν τὴν ταπεινώσιν του καὶ τὸν θρίαμβον τοῦ ἀντιζήλου του· πλὴν κανένα δὲν ἠπάτησεν ἡ ἐξωτερικὴ αὐτῆ ἡσυχία του. Ὁ παπᾶ Πέτρος καὶ ὁ ἱατρὸς ἠλλάξαν βλέμματα ἀνίσχυρα, ὅταν ὁ κόμης ἐξῆλθε, ἀφοῦ προηγουμένως ἔχειρίσθη τὴν Μαρίαν, χωρὶς νὰ τῇ ἀπευθύνῃ μίαν ἂν λέξιν. Μετὰ μικρὸν, ὁ Μωβράῦ ἀπεσύρθη συνοδουόμενος ἀπὸ τὸν δόκτορα· ἐνθὺ δὲ κατέβαινον τὴν κλίμακα, εὐρέθησαν ἀπέναντι τοῦ Λοανβιλλιέρου, ὅστις ἐστάθη ἐπὶ τῆς τελευταίας βαθμίδος διὰ νὰ φράξῃ τὴν διόδον. Ὁ πῖλός του, καταβιασμένος μέχρι τῶν ὀφθαλμῶν του, μόλις ἀφῆκεν ἀνοικτὰν τὸ κάτω μέρος τοῦ προσώπου του· ἀλλ' ἡ ἔκφρασις τῶν ὠχρῶν καὶ συνεσταλμένων χειλέων του, καὶ ἡ στάσις τοῦ σώματός του, ἀνήγγελλον πρόσκλησιν μονομαχίας. Ὁ Μωβράῦ τὸν παρετήρησε μὲ ἐκπληξιν, διότι ἠγνοεῖ τὰ αἷτια τῆς ἀρνησιδικίας τῆς ὁποίας ἐγένετο θυμῶν, καὶ ἐθεώρει τὸν κόμην ὡς ἀδίκον δικαστὴν καὶ ὄχι ὡς ἀτομικὸν ἐχθρόν.

— Κύριε, τῷ εἶπεν ὁ Λοανβιλλιέρος μεγαλοφώνως καὶ ἐν βραχυλογίᾳ, ἡ ὑπερτάτη ἐξουσία τῆς Κυρίας Δ' Ἐναμβούκ ἠκύρωσε τὴν ἀπόφασιν ἣτις σὲ καταδίκασε καὶ σὲ ἔσωσεν ἀπὸ τὴν ἀγχόναν· ἀλλ' ἡ ἐξουσία αὐτῆς δὲν ἰσχύει νὰ κατορθώσῃ νὰ σὲ δικαιώσῃ καὶ ἡ κοινὴ γνώμη, καὶ ἐνώπιον ὅλων εἶσαι δολοφόνος.

Τὴν ὕβριν ταύτην ἀκούσας ὁ Μωβράῦ ὠπισθοδρόμησεν ὀλίγον, καὶ ἐκινήθη ὡς διὰ νὰ λάβῃ ξίφος.

— Δὲν ἔχεις ὄπλα, ὑπέλαβεν ὁ Λοανβιλλιέρος μὲ εἰρωνικὴν περιφρόνησιν, δὲν ἐσκέρθην τοῦτο ὅταν σὲ προσεκάλεσα εἰς μονομαχίαν. Εἶσαι εὐγενὴς, κύριε, δύνασαι νὰ μονομαχήσῃς μαζύ σου, καὶ δὲν σὲ ἀρνούμι ἰκανοποίησιν.

Ὁ Μωβράῦ τὸν παρετήρησε μὲ πλειοτέραν ἐκπληξιν ἢ ὀργήν, καὶ τῷ ἀπεκρίθη μὲ γαλήνιον ὑπεροψίαν, ἣτις, καὶ μὲ αὐτὸ τὸ δουλικὸν ἐπανωφρόριόν του καὶ τὰ ἔχνη τὰ ὁποία τόσαι δυστυχίαι εἶχον ἀφήσει ἐπὶ τοῦ προσώπου του, ἐδείκνυον ἐν τοσοῦτῳ ἀρκούντως ἀπὸ ποῖον αἷμα κατῆγετο.

— Αὔριον μὲ τὴν ἀνατολὴν τῆς ἡμέρας, ὑπὸ τὰ τεῖχνη τοῦ φρουρίου.

— Μὲ ξίφος;

— Μὲ ξίφος, κύριε.

— Μονομαχία! ἀνεφώνησεν ὁ ἱατρὸς καταπλαγείς.

Δὲν συλλογίζεσθε, κύριοι, τὰ παρεπόμενα! ἡ Κυρία δὲν θέλει ὑποφέρει νὰ σφαγῶσιν οὕτω δύο εὐγενεῖς.

— Μάλιστα ἔχετε δίκαιον, δόκτωρ, δὲν τὸ ἐσυλλογίσθη, ὑπέλαβεν ὁ Λοανβιλλιέρος. Ἐνδέχεται νὰ τὸ πληροφορηθῇ ἡ Κυρία, καὶ νὰ μᾶς βάλῃ ὑπὸ κράτησιν, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν μονομαχίαν ταύτην· ἀλλ' ὑπάρχει ἄλλο μέσον. Θέλετε, κύριε, εἶπε στραφεῖς πρὸς τὸν Μωβράῦ, νὰ μονομαχήσωμεν τώρα ἀμέσως;

— Εἰς τὰς διαταγὰς σας, ἀπεκρίθη ψυχρῶς ὁ Μωβράῦ.

— Σταθῆτε, κύριοι, ἀνεφώνησεν ὁ δόκτωρ ἰεθεῖς μεταξὺ αὐτῶν· δὲν ἠμπορεῖτε νὰ μονομαχήσετε χωρὶς μάρτυρας· ἂν ὁ εἰς ἐξ ὑμῶν φονευθῇ, ὁ ἕτερος θέλει θεωρηθῇ δολοφόνος.

— Θέλομεν εὖρε μάρτυρας, εἶπεν ὁ Λοανβιλλιέρος· πρῶτον ἔχομεν ὑμᾶς, δόκτωρ, μὴ θελήσατε νὰ τρέξατε ἐκεῖ ἐπάνω καὶ νὰ δώσητε τὴν εἰδήσιν· θὰ ἔλθετε μαζύ μας, ἄλλως τώρα ἀμέσως σὰς σταματῶ διὰ τῶν φυλάκων μου.

Ὁ δόκτωρ ἠκολούθησεν ὅπως ἐκστατικὸς τοὺς δύο ἀντιπάλους. Ἐβρον εἰς τὴν αὐλὴν τὸν Ρικίωνα καὶ ἀνθρώπους τινὰς τῆς Ἰσπανικῆς φρουρᾶς, οἵτινες ἐφαίνοντο περιμένοντες αὐτούς. Ἐξερχόμενος τοῦ φρουρίου ὁ Μωβράῦ, εἶπε σιγαλὰ εἰς τὸν δόκτωρα·

— Δὲν ἐννοῶ τὸ παραμικρὸν ἀφ' ὅλα ταῦτα· μία τοιαύτη ὕβρις . . . μία μονομαχία ὅπου ὁ εἰς ἐξ ἡμῶν τῶν δύο ἴσως φονευθῇ! . . . παράφρων θὰ ἦναι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος.

— Ὅχι, ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ ἱατρὸς, ἀλλ' εἶναι θανάσιμος ἐχθρὸς σας, διότι ἀγαπᾷ τὴν Κυρίαν.

— Α! τώρα ἐνόησα τὸ πᾶν! ἀνέκραξεν ὁ Μωβράῦ, καὶ στραφεῖς πρὸς τὸν Λοανβιλλιέρον, ἐπρόσθεσεν ὀρμητικῶς· Σπεύσατε, κύριε, ἐνδέχεται νὰ μᾶς προφθάσουν. Πρέπει νὰ ἔχωμεν τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸν διὰ νὰ μονομαχήσωμεν . . .

— Ἀλλ' ἡ πλάστιγγὴ κλίνει πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἀντιπάλου σας, εἶπεν ὁ δόκτωρ ἀρπάσας τὸν βραχίονα τοῦ Μωβράῦ· μόλις ἠμπορεῖτε νὰ στηριχθῆτε. Ἄν αὐτὸς ὁ διαβολοῦ ἄνθρωπος μ' ἐδίδοι τουλάχιστον καιρὸν νὰ σὰς δώσω κανὲν καλὸν ἐνδυναμωτικόν! Πλὴν, εἰς τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεισθε, δὲν θέλετε δυνθῆ οὔτε τὸ ξίφος νὰ κρατήσατε.

— Ἠχυσάσατε, ἀπεκρίθη ὁ Μωβράῦ σφίγγας τὴν χεῖρα τοῦ δόκτωρος· ἦδη ὑπάρχει εἰς ἐμέ τι τὸ ὁποῖον μὲ καθιστᾷ ἰσχυρόν.

Ἐπροχώρησεν ἀκόμη ὀλίγον διὰ νὰ καταφύγῃ ὑπὸ τὰ ὄχυράματα. Ὁ Ρικίων ἐκράτει δύο ξίφη τὰ ὁποῖα προσέφερον εἰς τὸν Μωβράῦ.

— Ἐκλέξατε, τῷ εἶπεν ὁ Λοανβιλλιέρος ἐκβλαλὸν τὸ ἱμάτιόν του καὶ λύσας τὸν λαίμαρόν του. Ὁ Μωβράῦ ἠγείρε τοὺς ὀφθαλμούς πρὸς τὸ φρούριον καὶ ἶδε τὸ παράθυρον τῆς αἰθούσας, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀφήσει τὴν Μαρίαν· ἐπομένως, πρὶν τεθῆ εἰς θέσιν ἀμύνης, ἐπλησίασε τὸν ἱατρὸν καὶ τῷ εἶπε περιλύπως·

— Ἄν φονευθῶ, εἰπῆτε εἰς τὴν Κυρίαν Δ' Ἐναμβούκ ὅτι ὁ τελευταῖός μου λογισμὸς ἦτο δι' αὐτήν.

Ἐν τέταρτον τῆς ὥρας μετὰ ταῦτα, ἡ Κυρία Δ' Ἐναμβούκ ἤκουσε κωφὸν τινὰ θόρυβον, καὶ ταρραχῶδη βήματα ὑπὸ τὰ παράθυρά της.

— Κανὲν νέον δυστύχημα ἀκόμη! ἐψιθύρισε προσβληθεῖσα ἀπὸ ἀμυδρόν τι προαἰσθημα.

— Τί κάμουν ἐκεῖνοι ἐκεῖ κάτω; εἶπεν ὁ παπᾶ Πέτρος παρατηρήσας ἀπὸ τὸ παράθυρον.

— Α! καὶ δὲν βλέπετε, πάτερ μου! ἀνέκραξεν ἡ Μαρία ὀπισθοδρομήσασα καὶ καλύψασα τὸ πρόσωπόν της μὲ τὰς χεῖράς της. . . ἓνας πληγωμένος. . . ἓνας ἀποθαμμένος ἴσως. . . τὸν φέρουν ἐδῶ. . .

Τὴν στιγμὴν ταύτην ὁ Ρικίων εἰσῆλθεν ὅπως τετραγμῆνος.

— Τρέξατε, πάτερ μου, εἶπε, τρέξατε! ὁ κόμης ἐπληγῆθη. . . ὅπου καὶ ἂν ἦναι θὰ παραδώσῃ τὴν ψυχὴν του πρὸς τὸν ὕψιστον. . . τρέξατε νὰ τὸ ἐξομολογήσατε.

— Ὁ ἀποθάνη! ἀνέκραξεν ἡ Μαρία φρικιάσασα, ὁ ἀποθάνη! Ποῖος λοιπὸν τὸν ἐφόνευσε;

— Ὁ ὄμηρος, ὁ κατὰδικος ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐμελλεν αὔριον νὰ κρεμασθῇ, ἀπεκρίθη ὁ Ρικίων.

Μετ' ὀλίγην ὥραν, ὁ δόκτωρ φθάσας εὖρε τὴν Μαρίαν δεομένην πρὸς τὸν θεόν.

— Ἀπέθανεν ὁ Λοανβιλλιέρος; ἀνέκραξεν.

— Ἀκόμη, ἀπεκρίθη ὁ ἱατρὸς· ἔχει πληγὴν εἰς τὸ στήθος, ἀλλ' αὐταὶ αἱ πληγαὶ δὲν ἐπιφέρουν ἐνίστε τὸν θάνατον.

(Ἀκολουθεῖ.)

ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΝΙΚΗΣ.

—ο—

Ὁ Ναὸς τῆς Ἀπτέρου Νίκης, οἰκοδόμημα μικρὸν μὲν ἀλλὰ χαριέστατον, εἶναι ὡς ὁ τιμαλὸς λίθος τοῦ καλλιτεχνικοῦ τῆς Ἀκροπόλεως διαδήματος. Πρὸ τῶν προπυλαίων ἐμπρόσθων εἰς θέσιν περιφανῆ, καὶ ὑπερέω τῆς ἀνάδου ἣτις ἄλλοτε μὲν κατ' εὐθείαν, ἐπὶ δὲ Ῥωμαίων διὰ μαρμαροκτίστου κλίμακος ἦγε πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, ὁ χαριεὶς οὗτος ναῦσκος προκατελάμβανε τὰς τῶν ἀνιόντων ψυχὰς, προπαρασκευάζων αὐτὰς εἰς τὴν εὐλάβειαν μεθ' ἧς ὄφειλον νὰ προσέλθωσιν εἰς τὰ μεγάλα ἱερά, καὶ εἰς τὸν θυμωσμὸν ὃν ἐμελλε νὰ ταῖς ἐμπνεύσῃ τὸ ἀπαράμιλλον αὐτῶν κάλλος. Ἡ θρησκευτικὴ αὐτῆ ἐξίς τοῦ προτάττειν μικρὰ εὐκτήρια πρὸ τῶν μεγάλων ναῶν, προήλθε, φαίνεται, ἐξ Αἰγύπτου. Ἐκεῖ, κατὰ τὰς τῶν συγγραφέων περιγραφὰς, καὶ κατὰ τὰ τεράστια λείψανα τὰ σωζόμενα πολλαχῶς τῆς Αἰγύπτου, πρὸ πάντων δὲ ἐν Καρονάκ, ταῖς ἐκατονταπύλοισ ὀθήσασιν, ἐκάστου ναοῦ προηγεῖτο προαύλιον, περιεχόμενον ὑπὸ σταῆς ὑποστύλου. Πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ προαυλίου ἴσταντο δύο ὀγκώδεις πυργοειδεῖς πυλώνες, καὶ πολλὰι πολλακίς ἐξεδέχοντο ἀλλήλας

τοιαῦται αὐλαὶ μετὰ τῶν πυλῶνων. Ἐμπρὸς δὲ τοῦ πρώτου ἢ ἐξωτάτου προαυλίου ἠγείρετο τακτικῶς πάντοτε ναὸς μικρὸς καὶ τετράγωνος, κίονων πληθῆρες ἔχων τὸ ἐμβαδόν, καὶ τὴν περιφέρειαν ἐκ βραχέων κίονων ἰσταμένον ἐπὶ ἐρείσματος τοίχου. Ὁ ναῦσκος οὗτος ἐκαλεῖτο τυρώνιον.

Ἡ αὐτὴ διάταξις ἐπεκράτησε καὶ ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, κυρίως, ὡς φαίνεται, ὅπου καὶ ἡ λατρεία εἶχε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μετενεχθῆ ἐξ Αἰγύπτου. Ἐν Ἑλευσίνι, φερ' εἰπεῖν, ὅπου τὰ μυστήρια ὑποδεικνύουσι ξένην καταγωγὴν, πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ μεγάλου Τελεστηρίου τῆς Δήμητρος καὶ Κόρης, ἴσταντο ὁ ναῦσκος τῆς Προαυλαίας Ἀρτέμιδος. Οὕτω καὶ πρὶν τῶν Πυλῶν τοῦ ναοῦ τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς, τῆς Αἰγυπτιακῆς Νικήθ, ὡς γνωστὸν, ὠκοδομήθη οὗτος ὁ μικρὸς τῆς Νίκης ναὸς.

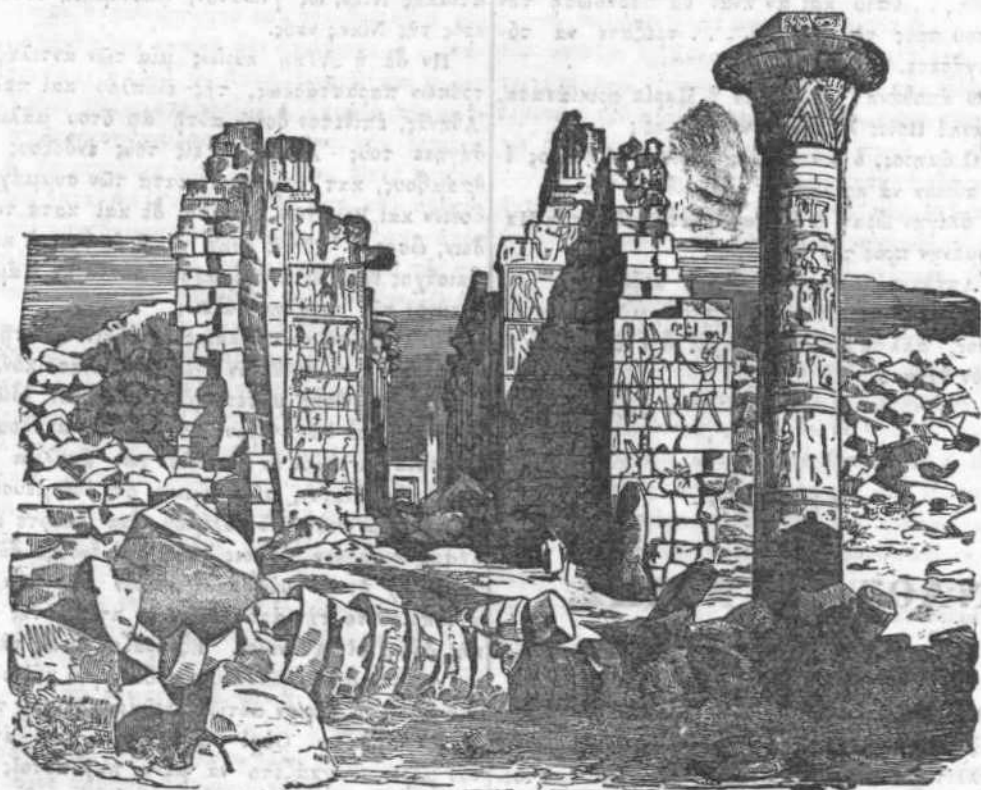
Ἦν δὲ ἡ Νίκη κυρίως μία τῶν ἀντιλήψεων, ἡ τρόπων παραστάσεως, τῆς ἐνόπλου καὶ πολεμικῆς Ἀθηνᾶς, ἐπιθετο δὸθεν αὐτῇ ἀφ' οὗτου μάλιστα ὠδήγησε τοὺς Ἀθηναίους εἰς τοὺς ἐνδοξοὺς αὐτῶν θριάμβους, κατ' ἀρχὰς μὲν κατὰ τῶν συμμάχων Εὐβοίαν καὶ Βοιωτῶν, ἔπειτα δὲ καὶ κατὰ τῶν Μήδων, ὡστε ἡ Ἀθηνᾶ Νίκη ἦν ἡ ἐπιθετικὴ καὶ τροπαιοῦχος θεὰ, ὡς ἡ πρόμαχος Ἀθηνᾶ ἦν ἡ ἀμυντικὴ φρουρὸς τῆς μεγάλης πόλεως.

Ἄλλ' ὡς τοῦτο πολλακίς συνέβαιεν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ μυθολογίᾳ, τὸ ἐπιθετο ἐγένετο οὐσιαστικόν, καὶ ἡ ἰδιότης τῆς Θεᾶς μετεπονήθη εἰς Θεᾶν ἰδίαν, τὴν νεανικὴν καὶ ὑπόπτερον τῆς Ἀθηνᾶς ἀκόλουθον. Οἱ Σπαρτιαταὶ εἶχον ἐν τῇ πόλει τῶν ἀγάλμα τῶ Ἀρεως ἀλυτόδετον, αἰνιττόμενοι ὅτι ἐδέσμευσαν παρ' ἑαυτοῖς τὸν θεὸν τοῦ πολέμου, ἵνα μήποτε αὐτομολήσας προσφέρῃ ἄλλοις λαοῖς τὰ ἐνδοξὰ δῶρά του. Ἄλλ' οὐχ ἦττον οὐδ' ἀναξιώτερον τῶν Σπαρτιατῶν ἀντεποιοῦντο τὴν ἀποκλειστικὴν κτῆσιν τῆς πολεμικῆς δόξης οἱ Ἀθηναῖοι. Ἐξέφραζον ὁμοῦ τὴν ἀξίωσιν ταύτην διὰ συμβόλου εὐσεβεστεροῦ καὶ οἰκιοτέρου πρὸς τὸ χάριεν αὐτῶν πνεῦμα καὶ τὴν τρυφεράν αὐτῶν αἰσθησιν. Οὐχὶ διὰ τῆς βίας, καὶ ἐνδεσμώτου μέρει ἠναγκάζετο νὰ μὲνη παρ' αὐτοῖς ὁ θεὸς τῶν πολέμων. Ἄλλ' ἡ Νίκη, ἡ ὠραία τῆς Ἀθηνᾶς ὄπαδος, ὑπεριπταμένη τοῦ Μαραθωνίου πεδίου, καὶ ἰδοῦσα ἐκεῖ τῶν Ἀθηναίων τὰ κατορθώματα, ἔσπευσε πρὸς τὴν πόλιν τὴν παραγαγοῦσαν τοιοῦτους ἡρώας, καὶ πιστεύουσα ὅτι πόλιν ἐνδοξοτέραν αὐτῆς δὲν δύναται ν' ἀπαντήσῃ ὑπὸ τὸν ἥλιον, ἐξελέξατο αὐτὴν ὡς σταθεράν της διαμονήν, καὶ καταθεμένη ἐνταῦθα τὰς τούντεθεν περιττὰς πτέρυγὰς της, ἀπὸ πτερωτῆς μετεκλήθη Ἀπτέρος.

Ὁ ναὸς εἶναι ἐκ μαρμάρου Πεντελησιῶ, ἐκ τῆς αὐτῆς δηλαδὴ ὕλης ὡς καὶ ὁ Παρθενῶν καὶ τὰ Προπύλαια ὠκοδομημένους. Μῆκος δ' ἔχει ποδῶν εἰκοσιεπτὰ καὶ πλάτος δεκαοκτῶ καὶ ἡμίσεως, καὶ ῥυθμὸν Ἰωνιον, χαριεστάτων ἀναλογίων. Εἶτα δὲ κατὰ τὴν διάθεσιν τετράστυλος ἀμφιπρόστυλος, ἦτοι ἔχει ἐκατέρωθεν ἀνά τέσσαρας κίονας, καὶ ἡ ἐμπροσθία πλευρὰ ἀντι τοίχου τοῦ σκηνῶ ἔχει μόνον δύο παραστάδας, αἵτινες συνείχοντο διὰ κιγκλίδων χαλκῶν. Ὅλα τὰ

κοσμητικά μέρη τοῦ θριγκοῦ, ἦτοι τὰ κυματῖα, αἱ ἐπικρανίτιδες καὶ τὰ ἄλλα ἐκοσμοῦντο διὰ ἀνθεμίων ζωγραφιστῶν, ὧν πολλὰ ἔχον εἰσὶν εὐδιάκριτα ἐπι- τὴν δὲ ζωοφόρον περίεξ τοῦ ναοῦ διαποικίλλον γλυπταὶ παραστάσεις μικρῶν μὲν διαστάσεων, ἀλλ' ἐργασίας ἐντελεστάτης. Ἡ ἐποχὴ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ἱεροῦ ἐπίβηται ὑπὸ τινων, ἐξ αἰτίας αὐτῶν τούτων τῶν συμπλεγμάτων τῆς ζωοφόρου, ἅτινα, περιστῶντα μάχης Ἑλλήνων κατὰ βερβέρων καὶ Ἑλλήνων καθ' Ἑλλήνων, ἐξηγήθησαν ὡς ἡ ἐν Εὐρυμέδοντι μάχη, ἐν ἣ μετὰ τῶν Περσῶν συναλάγου καὶ οἱ περιοικοῦντες Ἕλληνας κατὰ τῶν Ἀθηναίων ὑπετέθη ἐπο- μένως ὅτι ὁ ναὸς οὗτος ἀνηγέρθη πρὸ τῶν Περικλείων ἔργων, εἰς ἀπομνημόνευσιν τῆς νίκης τοῦ Κίμωνος.

ἄλλ' οὐτε ἡ ἐξήγησις αὐτῆ τῶν παραστάσεων τῆς ζωοφόρου φαίνεται πιθανή, οὐτε τὸ ἐξ αὐτῆς συμπέρασμα. Ἄν ὁ κομψός, ὁ σύμμετρος, ὁ χαρίεις οὗτος κτίστικος εἶναι προγενέστερος τοῦ Φειδίου, τότε οὗτος ὁ θεωρούμενος ὡς πατὴρ πάσης καλλιτεχνίας, κατ' οὐδὲν σχεδὸν προήγαγεν οὔτε τὴν ἀρχιτεκτο- νικὴν οὔτε τὴν γλυπτικὴν πέραν τῶν προκατόχων αὐτοῦ, ὅπερ δὲν εἶναι ἀληθές, διότι πολλὰς ἐχομεν ἀποδείξεις ὅτι πρὸ αὐτοῦ ἡ τέχνη δὲν εἶχεν ἐπι- ἐντελῶς διαφύξει τὰ ἀρχαῖα αὐτῆς σπάργματα· δὲν τερον δὲ πρέπει νὰ ὑποταθῇ, ὅτι ὁ ναὸς τῆς Νίκης οἰκοδομήθη ἄνευ μὲν θρησκευτικῆς σχέσεως πρὸς τὸ ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἱερόν, διότι ὁ Παρθενῶν δὲν εἶχεν εἰτέτι οἰκοδομηθῆ, καὶ τὸ ἐκκλιόμενον, ἐν ὑπάρ- ζε ποτε, δὲν ὑπῆρχε πλέον, κενὸν ὑπὸ τῶν Περσῶν· ἄνευ δὲ σχέσεως καλλιτεχνικῆς πρὸς τὰ Προπυλαία,

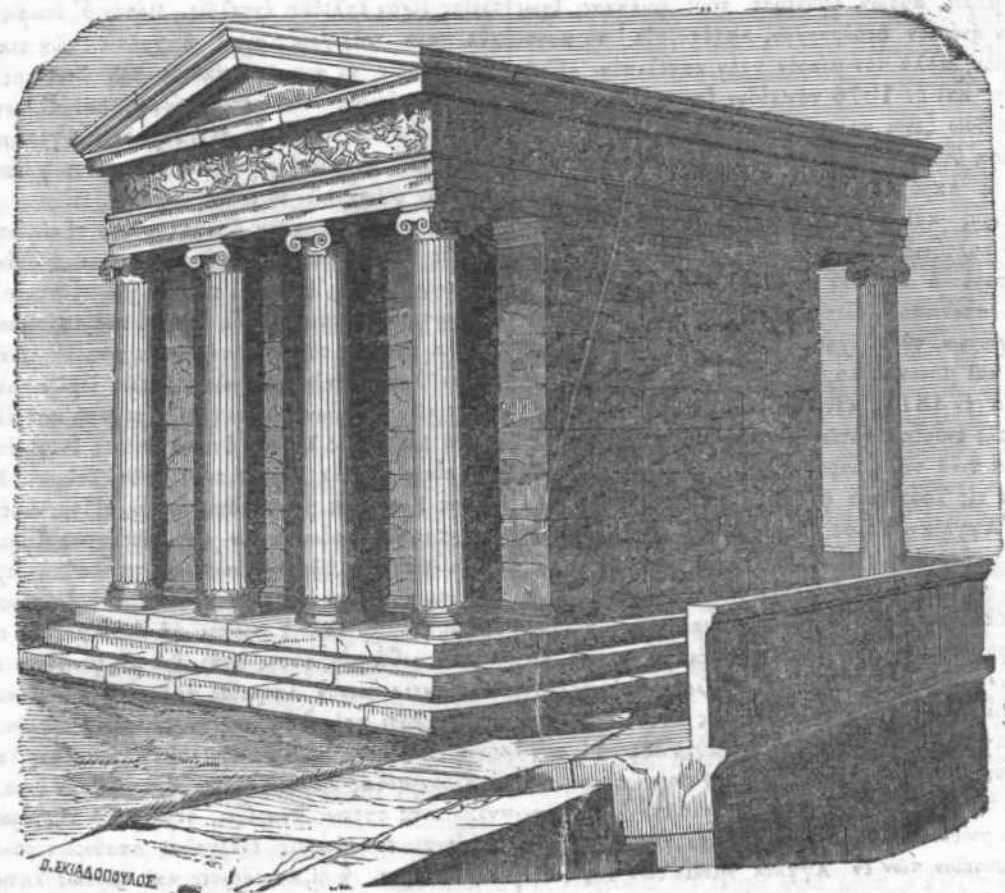
Ἐρείπια τοῦ Καρυάτ.

ἄλλ' οὐτε ἡ ἐξήγησις αὐτῆ τῶν παραστάσεων τῆς ζωοφόρου φαίνεται πιθανή, οὐτε τὸ ἐξ αὐτῆς συμπέρασμα. Ἄν ὁ κομψός, ὁ σύμμετρος, ὁ χαρίεις οὗτος κτίστικος εἶναι προγενέστερος τοῦ Φειδίου, τότε οὗτος ὁ θεωρούμενος ὡς πατὴρ πάσης καλλιτεχνίας, κατ' οὐδὲν σχεδὸν προήγαγεν οὔτε τὴν ἀρχιτεκτο- νικὴν οὔτε τὴν γλυπτικὴν πέραν τῶν προκατόχων αὐτοῦ, ὅπερ δὲν εἶναι ἀληθές, διότι πολλὰς ἐχομεν ἀποδείξεις ὅτι πρὸ αὐτοῦ ἡ τέχνη δὲν εἶχεν ἐπι- ἐντελῶς διαφύξει τὰ ἀρχαῖα αὐτῆς σπάργματα· δὲν τερον δὲ πρέπει νὰ ὑποταθῇ, ὅτι ὁ ναὸς τῆς Νίκης οἰκοδομήθη ἄνευ μὲν θρησκευτικῆς σχέσεως πρὸς τὸ ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἱερόν, διότι ὁ Παρθενῶν δὲν εἶχεν εἰτέτι οἰκοδομηθῆ, καὶ τὸ ἐκκλιόμενον, ἐν ὑπάρ- ζε ποτε, δὲν ὑπῆρχε πλέον, κενὸν ὑπὸ τῶν Περσῶν· ἄνευ δὲ σχέσεως καλλιτεχνικῆς πρὸς τὰ Προπυλαία,

ἄλλ' οὐτε ἡ ἐξήγησις αὐτῆ τῶν παραστάσεων τῆς ζωοφόρου φαίνεται πιθανή, οὐτε τὸ ἐξ αὐτῆς συμπέρασμα. Ἄν ὁ κομψός, ὁ σύμμετρος, ὁ χαρίεις οὗτος κτίστικος εἶναι προγενέστερος τοῦ Φειδίου, τότε οὗτος ὁ θεωρούμενος ὡς πατὴρ πάσης καλλιτεχνίας, κατ' οὐδὲν σχεδὸν προήγαγεν οὔτε τὴν ἀρχιτεκτο- νικὴν οὔτε τὴν γλυπτικὴν πέραν τῶν προκατόχων αὐτοῦ, ὅπερ δὲν εἶναι ἀληθές, διότι πολλὰς ἐχομεν ἀποδείξεις ὅτι πρὸ αὐτοῦ ἡ τέχνη δὲν εἶχεν ἐπι- ἐντελῶς διαφύξει τὰ ἀρχαῖα αὐτῆς σπάργματα· δὲν τερον δὲ πρέπει νὰ ὑποταθῇ, ὅτι ὁ ναὸς τῆς Νίκης οἰκοδομήθη ἄνευ μὲν θρησκευτικῆς σχέσεως πρὸς τὸ ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἱερόν, διότι ὁ Παρθενῶν δὲν εἶχεν εἰτέτι οἰκοδομηθῆ, καὶ τὸ ἐκκλιόμενον, ἐν ὑπάρ- ζε ποτε, δὲν ὑπῆρχε πλέον, κενὸν ὑπὸ τῶν Περσῶν· ἄνευ δὲ σχέσεως καλλιτεχνικῆς πρὸς τὰ Προπυλαία,

τῶν Ἀθηναίων μόλις ἐν παρέργῳ μέρει ἠδύνατο νὰ ὑπαινιγθῇ ἐν ἐνὶ συμπλέγματι ἢ δυσί, ἀλλὰ τινα τῶν ἐνδοξοτάτων κατορθωμάτων τῆς πόλεως, τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην. ἦτις ὕψωσε τὰς Ἀθήνας ὑπερῶν πασῶν τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, καὶ τὴν κατὰ τῶν Θηβαίων καὶ Εὐβοέων, ἐρ' ἣς οἱ Ἀθηναῖοι πρῶτον ἀνέθηκαν δεκάτην ἐν τῇ Ἀκροπόλει, καὶ πρῶτον ἤρ- ξαντο τοῦ τὰ θρία τῆς πόλεως αὐτῶν οὔτως εἰπεῖν πέραν τῶν τῆς Ἑλλάδος ὁρίων ἐκτεινάντος συστήμα- τος τῶν κληρουχιῶν, καὶ τὸν θεμέλιον ἔθεντο λί- θον τῆς μετὰ ταῦτα μεγάλης ἡγεμονίας τῶν Με- ταξῦ δὲ τῶν δύο τούτων ἀγῶνων, οἵτινες εἰ καὶ ἐν βραχεῖ τόπῳ, μετὰ μεγίστης ὁμῶς ποικιλίας καὶ

παριστάσει Νίκης, καὶ τινα ἐξ αὐτῶν εἰσὶν ὅ,τι γὰ- ριστάτον καὶ γλυκύτερον ἐξήλθε ποτε τῆς ἀρχαί- σης γλυφίδος. Οὐδὲν φέρ' εἰπεῖν ὑπάρχει ἐν τοῖς ἀ- πανταχοῦ μουσείοις ἀρχαῖον καλλιτέχνημα παρα- βαλλόμενον κατὰ τὴν κομψότητα καὶ τὴν ἐπαφρό- διτον κλλιωνὴν πρὸς μίαν τῶν Νικῶν τούτων, ἦτις, διατηροῦσα εἰτέτι τὰς χαρακτηρισζούσας αὐτὴν πτε- ρυγας, αἶρει ὁμῶς ἐλαφρῶς τὸν δεξιὸν πόδα, καὶ κύ- πτουα πρὸς αὐτὸν τὸ σῶμα, ὑπολῶει τὸ πέλδιόν της, ὡς διὰ τοῦτου διαδελούσα δε ἀρίστη ἦδη εἰς τὸν πρὸς ὄν ἔρον της, καὶ ὅτι πέραν τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἔχει πλέον ποῦ νὰ ὁδοιπορήσῃ. Οὕτως ὁ γλύπτης κατώρθωσε τὴν ὡραίαν καὶ πολιτικὴν ταύτην ιδέαν

Ὁ Ναὸς τῆς Νίκης.

ζωηρότητος παριστῶνται, κίθηνται τῆς δόξης τῶν Ἀθηνῶν κηδεμόνες καὶ μάρτυρες, πάντες οἱ θεοὶ ὅσαι ἰδιαιτέρας ἀπελάμβανον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ λατρείας, καὶ ἡ καλλιτεχνικὴ αὐτῶν ἐξερρασία δύνα- ται νὰ κριθῇ ὡς κομψότατον παρέργον γλυφίδος Φει- δαϊκῆς. Περὶ τῆς ταυτότητος τοῦ ναοῦ τούτου οὐδεμίᾳ ἐπιτρέπεται ἀμφιβολία, διότι ῥητῶς λέγει ὁ Πλυ- σανίας, ὅτι πρὸ τῶν Προπυλαίων, καὶ δεξιῶς αὐτῶν, ἦν ὁ τῆς Νίκης ναός. Προσέτι δὲ τὰ γλυπτικὰ κο- σμήματα τοῦ θωρακείου, τοῦ κατὰ τὸ χεῖλος τοῦ προχώματος ἐρ' οὐ ἴσταιται ὁ ναός, διπλᾶ περὶπου ὄντα κατὰ τὸ μέγεθος τῶν γλυφῶν τῆς ζωοφόρου,

ἐκ τῆς πατριωτικῆς φιλαυτίας, ἦτις ἐν τῷ μύθῳ ἐ- ξεφράσθη διὰ τῆς καταθέσεως τῶν πτερῶν, νὰ ἐκ- φράσῃ ἐν τῇ τέχνῃ διὰ μίας τῶν χαρακτηριστῶν θέ- σεων ἦν γλύπτης ποτὲ διέπλεσεν. Ὁ ὡραῖος οὗτος ναὸς τῶσαν μικρός, τῶσαν λεπτο- ρυής, οὕτως εἰπεῖν, τὴν κατασκευὴν, καὶ τῶσαν ἐ- κτεθειμένος, ἀντέσχεν ὁμῶς δι' ὄλων τῶν αἰῶνων καὶ δι' ὄλων τῶν συμφορῶν ὅσαι ἐκαμψαν τὴν εὐ- γενῆ τῆς ἀκροπόλεως κορυφῆν ὡς καὶ κατὰ τὰ 1636 διέρυεν ἀβλαβῆς τὴν μέγιστον τῶν κινδύνων. Τότε, διηγούντι, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ὅταν οἱ χριστιανοὶ, μόνην διατηροῦσαντες τὴν ἐκ τῆς βυζαντινῆς παρηγορίαν, ἐμελλόν νὰ συνέλθωσιν εἰς

λειτουργίαν και πανήγυριν, περί τὸ μικρὸν παρεκκλήσιον τὸ μεταξύ τοῦ Μουσείου καὶ τῆς Πνυκός, ὁ ἄγιος Ὁθωμανὸς φρούραρχος τῆς Ἀκροπόλεως, συνέλαβε τὸν καταχθόνιον σκοπὸν νὰ τοὺς καταπυροβολήσῃ καὶ νὰ τοὺς ἐξολοθρεύσῃ. Ἐστῆσε λοιπὸν κρυφίως διὰ νυκτὸς τὰ πυροβόλα του εἰς τὸ χεῖλος τοῦ προχώματος τῆς Ἀπτέρου Νίκης (εἰς τὴν θέσιν περίπου ἐκείνην ἀφ' ἧς λέγεται ὅτι ὁ Αἰγεὺς ἐπήδησεν εἰς τὴν θάλασσαν μὲν ὄχι, διότι ἡ θάλασσα ἀπέχει δύο ὥρας, ἀλλὰ κατὰ πετρῶν ὅταν εἶδε τὸ μέλαν τοῦ υἱοῦ του ἰστίον) καὶ τὴν πρώταν, ἅμα συνελθόντων τῶν χριστιανῶν, ἠτοιμάζετο εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἠβηδὸν σφαγῆς, ὅταν κεραυνὸς ἐπισκήψας εἰς τὴν ἐν τοῖς Προπυλαίοις πυριτοθήκην, ἀνέτρεψε μέρος αὐτῶν, ἐφάνευσεν τοὺς φύλακας, ἴσως καὶ τὸν ἀνόσιον φρούραρχον, κατέστρεψε τὸ κανονοστάσιον, ἀλλὰ τὸν μικρὸν ναὸν κατέλιπεν ἀβλαβῆ, ὥστε καὶ ἐν 1676 τὸν εἶδον ἐτι καὶ τὸν περιεγραψάν δύο ξένοι περιηγηταί. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι κατεῖρε ὅταν, ἔνδεκα ἔτη μετὰ τὴν αὐτῶν περιήγησιν, ἡ Ἀκρόπολις ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ Ἐντοῦ Μοροζίνου, καὶ ὁ Περθεωνὸν ἐπάθε τὴν μεγάλην ἐλείνην κολλῶσιν.

Ἐκτοτε ὁ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἀνερχόμενος διὰ μικρᾶς στενωποῦ ἐλιτσομένης μεταξύ Τουρκικῶν προμαχώνων, οὐδὲ ἴχνη· ἐβλεπε τοῦ ναοῦ τούτου πλέον, καὶ μόνον ὁ λόφος· Ἐλθὼν, ὅτε περιήλαθον τὴν Ἑλλάδα ἐν 1811, καὶ ἀφῆρπασεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας μέρος τῆς ἐνδόξου αὐτῶν ἀρχαίας κληρονομίας, τότε τεμάχια τινὰ τῆς ζωοφόρου τοῦ ναοῦ εὗρεν ἐντεταχισμένα εἰς Τουρκικὸν φυλακείον, καὶ ἀπήγαγεν αὐτὰ εἰς Ἀγγλίαν. Τέλος δὲ μετὰ τὴν ἀφίξιν τῆς Βασιλικῆς κυβερνήσεως εἰς Ἀθήνας, αἱ ὑπὸ τὴν ἐμπειρον καὶ περωτισμένην διεύθυνσιν τοῦ Κ. Α. Ρώσος κατὰ τὰ προπύλαια γενόμενα ἀνασκαφαὶ ἀνεῦρον ὀλόκληρον σχεδὸν τὸν ναὸν κατεῖρεται ὑπὸ Ὁθωμανῶν κανονοστάσιον, καὶ πολλὰ τῆς ζωοφόρου αὐτοῦ τμήματα, καὶ ἡ ἀναστήλωσις αὐτοῦ ἐνηργήθη μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐφόρου, συνεργούτου καὶ τοῦ ἀξιωματικοῦ ἀρχαιογνώστου καὶ ἀρχιτέκτονος Σχάουβερ. Πρὸς ἀπαρισμὸν δὲ τοῦ πολυτίμου τούτου μνημείου, ἐδώρησαν καὶ τὸ Βρετανικὸν μουσεῖον τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ τμημάτων τῆς ζωοφόρου αὐτοῦ τὰ ἐκ μέλανος πυλοῦ ἐκμαγεία, ἅτινα ἐτέθησαν καὶ αὐτὰ εἰς τὴν οἰκίαν των θεῶν· ὥστε τὸ ἀέτωμα μόνον ἐλλείπει εἰσέτι μετὰ τῶν ἀγχιμάτων, ἀντιπεριεῖχε, καὶ αἱ χαλκὴ κιγκλίδες, ὅπως ὁ ναὸς οὗτος φαίνεται πάλιν ἄριστος, καὶ σχεδὸν ὅποιος ἐκόσμη ἐπ' αὐτῶν τῶν ἀρχαίων χρόνων τὴν τῆς Ἀκροπόλεως ἀνάσιν.

ΠΕΡΙ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑΣ.

—ο—

Ἦδη κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ χριστιανισμοῦ ἡ εἰκονογραφία ἦτον ἐν χρήσει πρὸς καλλωπισμὸν τῶν θεῶν ναῶν, καὶ πρὸς οἰκοδομὴν καὶ διδασκαλίαν τῶν πιστῶν. Ἡ εἰκονογραφία, ἢ μάλλον εἰπεῖν ἡ ζωγραφικὴ ὑπῆρξε κτήμα τοῦ Χριστιανισμοῦ· ἐπειδὴ ἡ ἀνδριαντοποιία, καθὸ ἀναμνησκουσα τὴν εἰδωλολατρείαν, ὀλοτελῶς ἐγκαταλείφθη κατὰ τὴν πρώτην χιλιετηρίδα, καὶ μόλις μετὰ τῆς Γοθικῆς λεγομένης ἀρχιτεκτονικῆς ἀνεπτύχθη ἐκ νέου, ὅτε ὄλαι αἱ ἀναμνήσεις τῆς εἰδωλολατρείας εἶχον ἐκλείψει ἐντελῶς. Πόσον δ' ἐνωρὶς εἰσῆχθη παρὰ τοῖς χριστιανοῖς ἡ χρῆσις τῶν εἰκόνων, μαρτυροῦσιν αἱ ἀρχαῖαι εἰκόνες τοῦ Σωτῆρος, τῆς ἁγίας Παρθένου, τῶν Ἀποστόλων, καὶ ἄλλων ἐπισήμων ἀνδρῶν, ἰδίως δὲ αἱ ὑπόγειοι ἐζωγραφημέναι ἐκκλησίαι, ἐν αἷς ἐκρύπτοντο οἱ πρώτοι χριστιανοὶ ἀπὸ τὸν φόβον τῶν ἐθνικῶν.

Πρὸς τίνα δὲ σκοπὸν ἐζωγραφοῦντο αἱ εἰκόνες; — Σκοπὸς τῆς εἰκονογραφίας ἦτον ἐν γένει ἡ διδασκαλία τῶν πιστῶν, ἰδίως δὲ τῶν μὴ γνωρίζοντων νὰ ἀναγνώσκωσι· τοιοῦτοι δὲ ἦσαν οἱ περισσώτεροι χριστιανοὶ πρὸ τῆς εὐρέσεως τῆς τυπογραφίας. Τὴν ἐλλείψιν λοιπὸν τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἱερῶν καὶ θρησκευτικῶν βιβλίων ἀνεπλήρου ἡ τέχνη, καὶ δίκαιον ἔχει ὁ Δουράνδος λέγων, ὅτι αἱ εἰκόνες ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἶναι βιβλία ἀναγνώσεως τῶν λαϊκῶν. Καὶ ὁ Πάππας Γρηγόριος φρονεῖ ὅτι, ὅποιος εἶδους ὠφέλειαν δύνανται νὰ προσενηθώσιν εἰς τοὺς πεπαιδευμένους τὰ βιβλία διὰ τῆς ἀναγνώσεως, τὴν αὐτὴν σχεδὸν παρέχουσι καὶ αἱ εἰκόνες εἰς τοὺς ἀπαιδεύτους διὰ τῶν ὀφθαλμῶν· ἀλλὰ πρέπει νὰ προσέχωμεν πολὺ, λέγει ὁ σεβάσμιος οὗτος ἀνὴρ, ἵνα μὴ γίνωνται αἱ εἰκόνες ἀντικείμενον λατρείας ἡμῶν, ἀλλὰ μόνον νὰ χρῆσιμεύωσι πρὸς διδασκαλίαν, καὶ πρὸς ἀπλὴν ἐξεικόνισιν ἐκείνου, πρὸς ὃν οφείλομεν τὴν λατρίαν, ἢ τὸ ἄκρον εἶδος ἡμῶν. Ὅστις ἔχει πειρᾶν τινὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως γνωρίζει, ὅτι αἱ διὰ τῆς ὁράσεως γινόμενα ἐντυπώσεις ἐνεργοῦσι σταθερώτερον καὶ διαρκέστερον, ἢ οἱ πεπερόντες καὶ ταχέως λησμονούμενοι λόγοι τοῦ ἱεροκήρυκος καὶ βεβαίως θέλει εὖρει οὗτος πολλὰ σοφὴν τὴν διὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν εἰκόνων νοθέτησιν τοῦ λαοῦ, καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν τῶν ἀνθρώπων. Ὑπὸ τοιούτων σκέψεων κινούμενοι καὶ οἱ ἀρχαῖοι χριστιανοὶ ἐζωγράφουν εἰς τὰς εἰσόδους τῶν ἐκκλησιῶν τὸν Παράδεισον, ἵνα ὑπομνησκῶσι τὴν παρακοὴν τῶν πρωτοπλάστων, καθὼς καὶ τὸν Λάζαρον μετὰ τοῦ πλουσίου, ἵνα προστρέψωσι τοὺς πλουσίους χριστιανούς εἰς συμπάθειαν πρὸς τοὺς ἐνδεεῖς, καὶ νὰ τοὺς ἐπενθυμίσωσι τὰ πρὸς τοὺς ἀδελφούς αὐτῶν καθήκοντα. Ἐν δὲ ταῖς ἐκκλησίαις ἀπεικόνιζον τὰς ἱστορίας τῆς τε Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, τὸν βίον τοῦ Σωτῆρος καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ Μαρτύρων, ἵνα παρακινήσωσι τοὺς πιστοὺς εἰς μίμησιν αὐτῶν. Οὕτως ὁ Ἰωσήφ καὶ ἡ Σω-

σάνα εἰκονίζοντο ὡς παράδειγμα σωροσύνης· ἡ εἰκὼν τοῦ Δανιὴλ ἐν τῷ λάκκῳ τῶν λεόντων τοῖς ἐνόητες τὴν πρὸς τὸν Θεὸν πεποιθησιν· ὁ δὲ βίος τῶν Μαρτύρων τοὺς προέτρεπεν εἰς ἴσῃν μεγαλοφυλίαν καὶ τὴν πρὸς τὴν πίστιν σταθερότητα, καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ Σωτῆρος ὡς τοῦ καλοῦ ποιμένος, καὶ τοῦ ἀμνοῦ τοῦ ἀρόντος τὰς ἀμαρτίας τοῦ κόσμου, ἐνεψύχωνεν αὐτούς.

Ὅτι δ' αἱ εἰκόνες αὐταὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ὑπῆρχον εἰς τὸν χριστιανισμὸν πρὶν ἢ κατὰ τὴν τετάρτην ἑκατονταετηρίδα ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἀποεἰμῆ ἐλευθερίαν καὶ προστασίαν εἰς τοὺς χριστιανούς, εἶναι πραγματικὴ ἀλήθεια μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ Τερτυλλιανῶ καὶ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρείου. Συγχρόνως δὲ μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τούτου τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὁ χριστιανισμὸς ἔλαβε παρρησίαν, καὶ ἔκτοτε ἡ ζωγραφικὴ ἀνεπτύχθη ἐπὶ μᾶλλον· ἐπειδὴ ὄλαι αἱ ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου οἰκοδομηθεῖσαι ἐκκλησίαι εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν Ῥώμην (τὴν Κωνσταντινούπολιν) ἦσαν κεκαλλωπισμέναι μὲ μωσαϊκὰ ψηφία παριστῶντα διαφόρους εἰκόνες σωζόμενας κατὰ μέρος καὶ μέχρι τῆς σήμερον. Ἐκ ταύτης τῆς ἑκατονταετηρίδος γνωρίζομεν καὶ πολλοὺς ἐκκλησιαστικοὺς πατέρας, τὸν μέγαν Βασίλειον, Ἰωάννην τὸν Χρισόστομον, τὸν Ἀγροστίνον, τὸν Ἀμβρόσιον κτλ. οἵτινες ὄλοι ὀμιλοῦσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν εἰκόνων. Ἰδίως δὲ ἀξιοσημείωτος εἶναι Παυλῖνος ὁ ἐκ Νώλης, ὅστις μετὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ Σουλπικίου Σεβήρου οὐ μόνον ζηλωτῆς καὶ ἐμπειροῦ ἀρχιτέκτων ἐργημάτων, ἀλλὰ καὶ ἐπιγραφᾶς συνέθεσε διὰ τὰς ζωγραφίας τῆς ὑπ' αὐτοῦ οἰκοδομηθείσης νέας ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Φηλίκου, καὶ εἰς τι μέρος τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ὀμιλεῖ περὶ ἀποκαταστάσεως ἀρχαίων εἰκόνων ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν ἐκκλησιῶν. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Παυλῖνος κατὰ τὴν τετάρτην ἑκατονταετηρίδα ὀμιλῇ περὶ ἀρχαίων εἰκόνων, βεβαίως δὲν δυνάμεθα νὰ ἀμφισβάλωμεν ὅτι κατὰ τὴν τρίτην ἤδη ἑκατονταετηρίδα πρὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, καὶ ἐτι πρότερον ὑπῆρχον εἰσέτι ἐν τῇ χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ. Τί δὲ παρίστανον αἱ εἰκόνες αὐταὶ, πληροπορούμεθα σαφῶς ὑπὸ τοῦ Παυλίνου. Ἰστορία ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, καὶ βίος Μαρτύρων ἐκόσμων τοὺς τοίχους τῶν ἐκκλησιῶν πρὸς οἰκοδομὴν τῶν πιστῶν, καὶ ὁ Τωβίας, ὁ Ἰωβ, ἡ Ἰουδῆ, ἡ Ἑσθῆρ, ὁ Μωυσῆς, Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς, ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, καὶ ἄλλαι περιστάσεις ἐκ τοῦ βίου αὐτοῦ, εἰκονίζοντο ἐναργῶς, καὶ τήσων τεχνέντως, ὥστε ὁ Αὐρήλιος Προουδέντιος λέγει ἐν τοῖς περὶ εἰκόνων ἄσμασιν αὐτοῦ, ὅτι αἱ παραστάσεις ὡς ζωαὶ ἐφαίνοντο.

Ἀλλὰ τοσαύτην πληθὺν μαρτυριῶν καὶ εἰδήσεων ἔχομεν περὶ τῶν ἀρχαίων παντὸς εἶδους ἐκκλησιαστικῶν εἰκόνων, ὥστε περιττὸν νὰ ἐνδιατρίψωμεν περαιτέρω εἰς τοῦτο τὸ ἀντικείμενον, ἀφοῦ ἤδη καὶ διὰ βραχέων ἀπέδειχθη, ὅτι ἡ εἰκονογραφία ἦτον ἐν χρήσει κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ μετ' αὐτοῦ ἤκαθεν. Ἐν τούτοις οὐδὲν νέον ὑπὸ τὸν ἥλιον. Καθὼς ἐν τοῖς μεταγενεστέραις χρόνοις ἡ

ἐκκλησιαστικὴ μετὰρρυθμισίς, ἀναφανεῖσα δυσμενῆς πρὸς τὴν εἰκονογραφίαν, πᾶσαν εἰκόνα κατέστρεφεν, ἐξήλειψε, καὶ τὴν πρὸς τὰς εἰκόνας ἀπονεμομένην τιμὴν ἐκέρυττεν ὡς ἀντιχριστιανικὴν, ὡς εἰδωλολατρείαν, ὡς δεισιδαιμονίαν, καὶ ὅπως ἄλλως ἐξεφράζοντο οἱ μετὰρρυθμισταί, οὕτω καὶ πρότερον ὑπῆρξαν τινες σφοδροὶ ἀντίπαλοι τῶν εἰκόνων, οἱ καλούμενοι εἰκοκλάσται, ἀμάσαντες ὅμως μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Μωάμεθ. Ὁ προφήτης οὗτος τῆς Ἀνατολῆς εἰσήγαγε νέαν θρησκείαν, ἥτις διεδόθη ταχέως καθ' ὅλην τὴν δυτικὴν Ἀσίαν καὶ τὴν βορείου Ἀφρικῆν, ἀλλ' ἦτο πάντη δυσμενῆς εἰς τὰς εἰκαστικὰς τέχνας. Μανιώδης τις ἡμιμωαυθεανὸς ἐκ τῆς ἀγρίας χώρας τῶν Ἰσαύρων ἐπακράτησε τοῦ Βυζαντινοῦ Ἐθνίου, καὶ ἐπὶ τῶν ἀραβικῶν αὐτοῦ ἰδεῶν στηριζόμενος οὗτος, ὁ Λέων Γ' ἐπεχείρησε κατὰ τὸ ἔτος 726 τὴν καταστροφὴν τῶν εἰκόνων, καὶ ἀνεκφράστους παραχᾶς ἐπροξένησεν εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος, καθότι οἱ αὐτοκράτορες τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐφέροντο τότε πρὸς τοὺς Πατριάρχας, πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τὰ θρησκευτικὰ πράγματα ὡς πρὸς δούλους, θεωροῦντες τὴν θρησκείαν ὡς ἀντικείμενον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὄχι ὁ Χριστὸς καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ ὁμελιωθεῖσα, ἀλλ' οἱ βασιλεῖς εἶχον τὸ δικαίωμα τοῦ ἀρχεῖν. Ἀληθινὰ ὁ Σεβάσμιος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γερμανὸς, καὶ ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς γενναίως ἀντεπολέμησαν τὸν ἀμαθῆ αὐτοκράτορα, ἀλλὰ ὀλίγον ἴσχυον λόγοι ἀπλοῦ ἀπέναντι τῆς ματίας τοῦ ἀγροίκου ἀρχοντος. Τούναντίον ἡ καταστροφὴ τῶν εἰκόνων καὶ ἡ κατ' αὐτῶν λύσσα ἐξηκολούθησε καὶ ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Λέοντος, ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνίου δὴλ. καὶ Λέοντος τοῦ Δ', μέχρις οὐ μετὰ μίαν ἑκατονταετηρίδα ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τῆς θεοσεβοῦς Βιζαντινῆς, συγχρόνου τοῦ Μεγάλου Καραίου, ἐκνήληθε κατὰ μικρὸν ἡ εἰρήνη καὶ αἱ εἰκόνες ἀπέλαβον τὰς ἀρχαίας αὐτῶν τιμὰς. Ἡ αἵρεσις αὕτη τῶν εἰκονομάχων καὶ τοῖς πολυειδῆ προσενηθῆσα δεινὰ εἰ; τὴν Ἀνατολήν, ἔφερον ὅμως καὶ τὸ καλὸν ἀποτέλεσμα, ὅτι τὰ περὶ τῆς προσκυνήσεως τῶν εἰκόνων καὶ τῆς ἐν τῇ χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ ἀρχαιότητος αὐτῶν ἐναργῶς ἀπέδειχθησαν.

Πλείονος δὲ λόγου ἀξία εἶναι ἡ ἐρώτησις, ἐπὶ τίνοσ στηρίζεται ἡ χριστιανικὴ εἰκονογραφία ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τοῦ χριστιανισμοῦ μέχρι τῆς σήμερον; Ἡ ἀπάντησις εἶναι ἀπλουστάτη — ἐπὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. — Ἐπὶ τίνοσ δὲ στηρίζεται ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ἢ, ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἡ Καινὴ Διαθήκη, ἥτις, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου ἡμῶν, μέλλει νὰ διαρκῆσῃ μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος; — Ἐπὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία, ὡς καὶ ἡ χριστιανικὴ τέχνη στηρίζονται ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν Διαθηκῶν, καὶ ἐπὶ τοῦ θεμελίου αὐτῶν εἶναι ἀνωκοδομημένα ὅλα τὰ χριστιανικὰ ἔθη καὶ ἔθιμα, γνώσεις, εἰκόνες κτλ. Ταύτην τὴν γνώμην θέλομεν ἀναπτύξει ἐνταῦθα διὰ βραχέων· διότι ἐκτεταμένη πραγματεία περὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων, ἤθελεν ἀποτελέσει ὀλόκληρον σύγγραμμα.

Αρχόμενοι λοιπόν, ως είχες, από τῆς Ἁγίας Τριάδος, παρατηροῦμεν ὅτι ὁ προφήτης Δανιὴλ ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ (Ζ'. 9.) ὡς καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς ἐν τῇ Ἀποκαλύψει, ἀναφέρουσι τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα ὡς τὸν Παλαιὸν τῶν ἡμερῶν καθήμενον μετὰ δόξης ἐπὶ θρόνου δυνάμεως αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἡ τέχνη τὸν περιστᾶ τοιοῦτον ἀπαρράλλακτος, πειθόμενα εἰς τὰς λέξεις τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἡ δὲ περὶ τὴν κεφαλὴν εἰς σχῆμα τριγώνου νεφέλη φωτὸς (Nimbus) ἀναμνησκει, ὅτι ἡ εἰκὼν περιστᾶ τὸν ἐν Τριάδι ὑμνούμενον Θεόν, ὁστις ἐξαπέστειλε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον. Ἐνίοτε δ' ἀντὶ τοῦ τριγώνου ἀπαντᾶται καὶ τὸ ἐξάγωνον, σημαῖνον τὸν δημιουργόν, διότι ὁ κόσμος σύγκειται, ὡς ἐδόξαζον οἱ παλαιοί, ἀπὸ τεσσάρων στοιχείων, ὕδατος, γῆς, πυρὸς καὶ ἀέρος, τὰ ὅποια κατ' ἀρχαίαν τινα γραφὴν ὑπὸ τοῦτο τὸ ἐξάγωνον παριστάνοντο. Εἰς δὲ τὰς κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἐζωγραφημένας εἰκόνας κρατεῖ ὁ Πατὴρ καὶ σφαιρᾶν ἐν τῇ χειρὶ ὡς Κύριος τοῦ παντός, ἐνδεδυμένος ἀρχιερατικὴν στολὴν. Ἀλλ' ἡ Ἁγία Γραφή ἀναφέρει συνεχῶς τὴν φράσιν «καὶ χεὶρ Κυρίου ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ», ὅθεν καὶ ἡ τέχνη περιστᾶ ὄχι σπανίως τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα ὡς εὐλογοῦσαν χεῖρα ἐξαπλουμένην ἐκ μέσου τῶν νεφῶν, ὅπως ἐν τῷ Ἰορδάνῃ κατῆλθε θεία φωνὴ ἐπιδοκιμάζουσα τὸν Υἱόν. Ἐνίοτε δὲ πρὸς παράστασιν τοῦ ὁμοουσιῶτος ζωγραφεῖται καὶ ὁ Θεὸς ὁ Πατὴρ μετὰ τῶν λοιπῶν προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐντελῶς ὅμοιος τῷ Υἱῷ, δηλονότι οὐχὶ γέροντος, ἀλλὰ νέου, ὡς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν καὶ τότε ὁ Πατὴρ ζωγραφεῖται ἐξ ἀριστερῶν, καθὼς κατὰ τὴν Ἁγίαν Γραφήν ὁ Υἱὸς καθῆται ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς. Ἐν γένει ὅμως ἡ παράστασις τῆς Ἁγίας Τριάδος εἶναι ἐν τῶν δυσκολωτάτων προβλημάτων τῆς ζωγραφικῆς, ἀν καὶ ἀπαντᾶται αὐτὴ πρὸς τὸν Παυλίῳ τῷ ἐκ Νώου εἰς τὸ Βίπτισμα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, ὅπου ὁ μὲν Πατὴρ ἐν μέσῳ νεφελῶν, πιθανῶς ὡς εὐλογοῦσα χεὶρ, τὸ δὲ Ἅγιον Πνεῦμα ὡς περιστᾶ εἰκονίζοντο. Ἐπειδὴ δὲ καθὼς οἱ τεχνίται πάσης ἐποχῆς ἐνασμενίζονται νὰ διακρίνωσιν τῶν ἄλλων δι' ἰδιωματῶν τινῶν, οὕτω καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους οἱ ζωγράφοι νιωτερίζοντες ἔδιδον εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα ὁμοιόμορφον πρόσωπον ἢ ἐκκλησίαν διεμαρτυρηθὴ κατὰ τῶν τοιούτων εἰκόνων, αἰτινες εὐκόλως παρεῖχον ἀφορμὴν εἰς συγκεχυμένας καὶ μὴ ὀρθὰς παραστάσεις, καὶ ἡ ἐν Τριδέντῳ ἐκκλησιαστικὴ Σύνοδος ἀπηγόρευσε πᾶσαν ἀσυνήθη εἰκὼν· καθότι ἐν τῇ χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ πρέπει καὶ διδασκαλία καὶ τέχνη, τὰ πάντα νὰ γίνωνται κατὰ τρόπον καταληπτὸν καὶ ὠφέλιμον εἰς τὸν λαόν. Ὁ χριστιανὸς ζωγράφος, κατὰ τὸν Ἐπιφάνιον, ἔχει ἰδιαιτέραν τινα θέσιν, ὅφρα νὰ καταβάλλῃ ὅλην αὐτοῦ τὴν τέχνην πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς εἰκόνης, ἀλλ' ἡ εἰκὼν αὐτὴ πρέπει νὰ στηρίζεται ἐπὶ τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἢ ἐπὶ τῶν ἁγίων Πατέρων, οὐχὶ δὲ ἐπὶ τῆς φαντασίας αὐτοῦ.

Ἐπίσης καὶ τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς Ἁγίας

Τριάδος, τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὑπάρχουσιν ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χριστιανικῶν χρόνων πολυεῖδες εἰκόνας εἰς ἀνθρωπίνην τε καὶ συμβολικὴν μορφήν, ὅλαι πηγάζουσαι ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς· ὡστε καὶ τὰς παραδόσεις ἐάν παραλείψωμεν τὰς μαρτυρούσας ὅτι ὑπῆρχον ἀρχαῖαι εἰκόνας τοῦ Σωτῆρος, καὶ οὐδεμίαν ἀξίαν δώσωμεν οὔτε εἰς τὰ πρωτότυπα τῆς εἰκόνης τοῦ Κυρίου ἡμῶν, τὰ ὅποια εἶχεν ὁ Πιλάτος, (Didron. p. 224.) ὁ Νικόδημος, καὶ Ἀβγαρος ὁ ἐξ Ἐδέσσας, οὔτε εἰς τὸν ἀνδοιάντα, τὸν ὁποῖον κατέστρεψεν Ἰουλιανὸς ὁ παραβάτης, καὶ πάλιν ἀναγκασίως ἐπρεπεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν νὰ γίνῃ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὸ πρότυπον ἀντικείμενον τῆς χριστιανικῆς τέχνης· διότι ἠδύνατο ποτὲ νὰ ὑπάρξῃ χριστιανικὴ τέχνη ἀνευ Χριστοῦ; Μάλιστα κατὰ τινὰ ἀρχαίον χριστιανικὸν νόμον διατάσσοντα, ὅτι πᾶς χριστιανὸς προσευχόμενος ὀφείλει νὰ ἴσταται ἐστραμμένος πρὸς Ἀνατολὰς καὶ πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, ἐπρεπε πᾶσα ἐκκλησία νὰ ἔχῃ τὴν εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος· καὶ διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ξενίζώμεθα παντάπασιν, ἐάν τὸν Μέγαν Βασίλειον, τὸν Γρηγόριον Νύσσης, τὸν Ἀμβρόσιον καὶ ἄλλους ἐκκλησιαστικούς Πατέρας ἀπειράκις βλέπωμεν πραγματευομένους περὶ τῶν εἰκόνων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὅτι δὲ εἰς ὅλας ταύτας τὰς εἰκόνας ἡ τέχνη ἐξηρμώζετο εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν, εὐκόλως ἀποδεικνύεται. Παρ. χάριν λέγει ὁ Σωτὴρ ἐν τῷ ἱερῷ Εὐαγγελίῳ· «ἐγὼ εἰμὶ ἡ Ἄμπελος» καὶ ἀλλαγῶν, «ἐγὼ εἰμὶ ἡ Θείρα» παριστάνοντο λοιπὸν ὁ Σωτὴρ ὑπὸ ταῦτα τὰ σύμβολα καὶ εἰς τὰς εἰκόνας. Ἀλλαγῶν πάλιν λέγει ὁ Σωτὴρ περὶ αὐτοῦ· «ἐγὼ εἰμὶ ὁ Ποιμὴν ὁ καλός.» Ἦδη ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Τερτυλλιανοῦ ἐκλαμβάνοντες ταῦτα κατὰ λέξιν, ἐζωγράφουν ἐπὶ τῶν ποτηρίων καὶ ἐπὶ ἄλλων εὐχρηστών σκευῶν τὴν προσωπικὴν εἰκόνα τοῦ καλοῦ ποιμένος. Ἀλλαγῶν δὲ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς λέγει περὶ τοῦ Σωτῆρος ἐρχομένου πρὸς τὸ Βάπτισμα· «ἶδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἰσῶν τὰς ἀμαρτίας τοῦ κόσμου.» Ἰσαύτως ἡ Ἀποκάλυψις ὁμιλεῖ συνεχῶς περὶ τοῦ Ἀμνεῦ· λοιπὸν καὶ οἱ ζωγράφοι ἐνημενίζοντο νὰ παριστάνωσιν τὸν Σωτῆρα ὡς Ἀμνόν, συνήθως ἰστάμενον ἐπὶ τῆς πέτρας (τῆς ἐκκλησίας), ἀπ' ἧς ἐπήγασαν οἱ τέσσαρες ποταμοὶ τῆς ζωῆς, τουτέστι τὰ Εὐαγγέλια. Μετὰ ταῦτα τὴν τὴν παράστασιν τοῦ Ἀμνεῦ, ὡς καὶ μετὰ τὴν τοῦ καλοῦ Ποιμένος, συνέχεται καὶ ἡ ἀπεικόνισις τῶν πιστῶν καὶ εὐσεβῶν ὡς ἀμνῶν καὶ προβάτων. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τινὰ ἀρχαίαν καινὴν παράδοσιν ὁ Φοῖνιξ ἀναζωογονεῖται ἐκ τῆς σποδοῦ αὐτοῦ, (*) ὁ δὲ

(*) Πολλοὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων, ὡς οἱ Τερτυλλιανὸς (Resurrect 23) ὁ Ἀμβρόσιος (in Hexaem VI, 23), Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς (Ἀδγ. 37.) καὶ ἄλλοι ἐν τοῖς περὶ ἀναστάσεως ἐπιχειρήμασιν αὐτῶν γράφοντες μάλιστα κατὰ τῶν ἐθνικῶν, ἀναφέρουσι καὶ τὸν περὶ τοῦ Φοίνικος λόγον, περὶ οὗ ὁ Ὀβιδίος λέγει τὰ ἑξῆς·

«Εἰς δὲ τίς ἐστὶν ὄρνις, ὃς ἐαυτὸν ἀνακτάται, καὶ αὐτὸς ἐκτὸν ἀνασπείρει. Φοῖνιξ τοῦτον καλοῦσιν οἱ Ἀσσύριοι. Οὐκὼν σπέρμασιν ἐκείνος, οὐδὲ βοτάναις, ἀλλὰ λιθάνου δάκρυσι καὶ ἀμώμου χυλῷ διατῆ. Οὗτος πέντε τῆς ἰδίας βιοτῆς περὶ τῶν αἰῶνων, ἐν πρίνῳ πρέμνις, καὶ πολυδουλί-

Σωτῆρ ἡμῶν ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐκάθησεν ἐν δόξῃ πλησίον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἐκ τούτου ἡ ἀρχαία ἐκκλησία ἐκρινεν ἀρμόδιον ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ φοίνικος νὰ παρυστάνηται ὁ Σωτὴρ καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἐπαγγελθεῖσα ἀθανασία τῶν ψυχῶν. Καὶ ἄλλας εἰκόνας τῆς Ἁγίας Γραφῆς μεταχειρίσθη ἡ τέχνη, ἵνα εἰκονίσῃ τὸν λυτρωτὴν τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἀρκούμεθα νὰ σημειώσωμεν μόνον τὰ ἑξῆς. Ὁ ἰχθύς σημαίνει τὸν Ἰωάνη ἀναβιώσαντα ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ κήτους, νέος Ἰωάνης εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἐπίσης κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν ἀναστὰς ἐκ τοῦ τάφου· ἐκτὸς τούτου ἡ λέξις ΙΧΘΥΣ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἔχει τὸ προτέρημα ὅτι ἕκαστον γράμμα ἀποτελεῖ τὰ ἀρκτικὰ στοιχεῖα τῶν ὀνομάτων τοῦ Κυρίου ἡμῶν, τουτέστιν Ἰ(ησοῦς) Χ(ριστός) Θ(εοῦ) Υ(ιός) Σ(ωτήρ)· εἰκονίζον λοιπὸν τὸν Ἰησοῦν ὑπὸ τὸ σύμβολον τοῦ ἰχθύος, καὶ τόσον ἦτο προσφιλές εἰς τοὺς χριστιανούς τὸ σύμβολον τοῦτο, ὡστε καὶ αὐτοὶ οἱ ἐθνικοὶ, κατὰ τὸν Τερτυλλιανόν, γνωρίζοντες τοῦτο ἐκάλουν τοὺς χριστιανούς σκωπτικῶς ἰχθύας. — Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἀναφέρεται προφητικῆς ῥῆσις περὶ Ἀέοντος ἐκ φυλῆς Ἰούδα, ἀλλ' ἡ ῥῆσις αὕτη ἐννοεῖ τὸν Σωτῆρα, ἐπρεπε λοιπὸν νὰ εἰκονίζηται ὁ Ἰησοῦς ὡς λέων εἰς τὰς εἰσόδους πλείστων ἐκκλησιῶν, ὡς φύλαξ αὐτῶν. Τέλος ὡς Ἰερεὺς, ὡς Θῦμα καὶ Σοφία τοῦ Πατρὸς εἰκονίζετο ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ὑπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Μελχισεδέκ τοῦ ἄκρου Ἀρχιερέως καὶ Βασιλέως τῆς Σαλήμ (τόπου εἰρήνης), ὑπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰσαὰκ φερομένου ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἰς θυσίαν, καὶ τοῦ Σολομῶντος ὡς κατόχου πάσης σοφίας κ. τ. λ.

Ἐκτὸς τῶν συμβολικῶν τούτων εἰκόνων ὑπῆρχον κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους ἤδη χρόνους καὶ ἕτεραι εἰκόνας παριστᾶσαι τὸν Σωτῆρα ἡμῶν ὡς ἱστορικὸν πρόσωπον κατ' ὅλας τὰς περιστάσεις, τὰς ὅποιας περιγράφουσι τὰ ἱερὰ Εὐαγγέλια ἀπὸ τῆς γεννήσεως, ἰδίως δὲ ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος τοῦ Ἰησοῦ μέχρι τῆς ἀναλήψεως αὐτοῦ. Κατ' ἐξοχὴν δὲ προσφιλές ἦτον εἰς τοὺς χριστιανούς ἡ παράστασις τοῦ τιμίου Σταυροῦ, ὡς σημείου τῆς ἀπολυτρώσεως ἡμῶν, ἀνευ τοῦ ὁποῖου οὐδεμίαν ἐκκλησιαστικὴν τελετὴν ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ πᾶς χριστιανὸς προσευχόμενος ὀφείλει νὰ ἔχῃ τὸ πρόσωπον ἐστραμμένον πρὸς τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, ἰστάμενον ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τραπεζῆς. Ἀλη-

του φοίνικος κορυφῇ τοῖς ὄνυξί τε καὶ τῷ καθαρῷ στόματι καλῶν ἐαυτῷ κατασκευάζει, καὶ καρπὸν τε ὁμοῦ καὶ λείου νάρου στάχυας, καὶ συντετριμμένα κιννάμωμα καὶ σμύρναν ξανθὴν ὑποστρώνουσιν, ἐαυτὸν δ' ἄνωθεν ἐπιτίθει, καὶ τελευτᾷ τὸν βίον ἐν τοῖς ἀρώμασιν. Ἐντεῦθεν φασὶν ἐκ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ βραχύτατον φοίνικα, ὃς ἄλλα τοσαῦτα ἐτη ζῆν ἂν ὀφέλοι, γενᾶσθαι. Τῆς δ' ἡλικίας δύναμιν αὐτῷ δούσης, ὡς καὶ φόρτον τινα δύνασθαι φέρειν, κουφίζει τοῦ τῆς κλιτῆς βάρους τοῦ τοῦ δένδρου ἀκρέμονας, καὶ εὐσεβῶς τότε λίκνον ἐαυτοῦ φέρει, καὶ τὸν τοῦ πατρὸς τάφον, καὶ διαίρει τὴν τοῦ Ἠλίου πόλιν φθάσας ἐν τῷ τοῦ Ἠλίου νηφ' πρὸ τῶν ἱερῶν πυλῶν ἀποκίθεται. »

Ὁβιδ., Μεταμορφ. XV, 292. κ. ε.

κατὰ τὴν τοῦ Μ. Πλαγούδου ἑλλ. μετάφρ. Σ. Μ.

θινὰ κατὰ τὴν ἐθνικὴν ἐποχὴν τῆς τέχνης, τουτέστιν εἰς τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ χριστιανισμοῦ φαίνεται μὲν ὅτι ὁ Σταυρὸς μετὰ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ προσηλωμένου Σωτῆρος ἐν ὀλίγῃ χρόνῳ ἦτον ἕνεκα τῶν ἐθνικῶν προλήψεων, καθότι ὁ σταυρὸς ὡς ποινὴ ἐπιβαλλομένη εἰς κακούργους ἦτον, κατὰ τὸν Ἀπόστολον (1) Ἰουδαῖοις μὲν σκάνδαλον, Ἑλλήσι δὲ μωρία. Ἀλλ' ἀμέσως ἐξηλείφθη ἡ πρὸς τὸν Σταυρὸν αὕτη ἀποστροφή, ἀπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου ἐστησεν αὐτὸν ἐφ' ὅλων τῶν ἀγίων τῆς νέας αὐτοῦ πόλεως, παραδεχθεὶς αὐτὸν καὶ ὡς σημαίαν (Labarum) ὄλου τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους. Ἦδη ὁ Παυλίνος ἀναφέρει ἐστεφανωμένους Σταυρούς, Σταυρούς μιλιτίου χρώματος μετὰ τὸν ἀμνόν ἐπ' αὐτῶν, μετ' ἀνθη καὶ μετ' ἐπιστεράν (ὡς σύμβολα τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀκεραιότητος), ὡς τε ἡ ἐν Τρούλλῳ ἐκκλησιαστικὴ Σύνοδος (τῷ ἔτει 692) διετάξε νὰ στήσῃσι τὸν Σωτῆρα πρὸς ἀνατολὰς ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου ὡς ἐσταυρωμένον καὶ οὐχὶ συμβολικῶς, ἀπαγορεύσασα τὴν παράστασιν τοῦ Σταυροῦ μετὰ τὸν ἀμνόν ἐπ' αὐτοῦ, καθὼς παρεχούσαν ἀφορμὴν εἰς καταχρήσεις. Ἀλλὰ καὶ ὡς Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὡς λέγει ἡ Ἁγία Γραφή, ἐζωγραφεῖτο συνεχῶς ὁ Σωτὴρ, καὶ τότε ὡς ἐπιτοπλεῖστον ἔχει τὴν δεξιὰν ὑψωμένην πρὸς εὐλογίαν· τὴν δὲ εὐλογοῦσαν χεῖρα οἱ μὲν τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας ζωγράφοι παριστᾶσιν οὕτως, ὡστε οἱ τρεῖς πρώτοι δάκτυλοι ὑψοῦνται, ἐνῶ ὁ παράμεσος καὶ ὁ μικρὸς μένουσι κεκλισμένοι· οἱ δὲ τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας τούναντιον διὰ τῆς θέσεως τῶν δακτύλων παριστᾶσι τὸ ὄνομα «Ἰησοῦς Χριστός»· Πολὺ συγγὴ εἶναι καὶ ἡ παράστασις τοῦ Σωτῆρος ὡς Κριτοῦ τῆς οἰκουμένης· καὶ τότε φέρεται εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ κατὰ τὴν Ἀποκάλυψιν (10', 15) ῥομφαίαν ὀξείαν, ἐνίοτε δὲ καὶ δίστομον εἰς σύμβολον τῆς δυνάμεως καὶ τῆς δικαιοσύνης, καὶ καθῆται ἐπὶ θρόνου, ἢ κατὰ τὸν Λουκᾶν (ΚΑ', 27.) ἐπὶ νεφελῶν περιστοιχισμένος ὑπὸ τῶν Ἀγγέλων αὐτοῦ· ὁ Ἥλιος καὶ ἡ Σελήνη παρίστανται αὐτῷ, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ στηρίζονται ἐπὶ τῆς Ἰριδος, τῆς ἔθνης ὁ Κύριος ἐπὶ τοῦ Νῶε, ἐν τῇ νεφέλῃ, εἰς σημείον διαθήκης ἀγαμέσσορ αὐτοῦ καὶ τῆς γῆς (Γενέσ. Θ'. 13). Τοιαύτην τινα εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ἐξ ἀργύρου ἐδωρήσατο ὁ μέγας Κωνσταντίνος εἰς τὸ Λατερανόν.

Τὸ δὲ Ἅγιον Πνεῦμα ζωγραφεῖται ἐν εἰδει Περιστερᾶς κατὰ τοὺς Εὐαγγελιστὰς Ματθαῖον (3, 16), καὶ Λουκᾶν (3, 22). Ἡ περιστέρα ἀπὸ τοῦ Βαπτίσματος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐγένετο προσφιλές ἀντικείμενον τῆς ἀρχαίας Χριστιανικῆς τέχνης, μάλιστα καθὼς σημαίνουσα εἰς μὲν τὴν ἱστορίαν τοῦ Νῶε τὴν καθαρότητα, ἐν δὲ τῷ Εὐαγγελικῷ ῥητῷ «γίνεσθε ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστέρας» τὴν Χριστιανικὴν ἡμερότητα. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἱερὸν σκεῦος, ἐν ᾧ ἀπεταμιεύετο ὁ Ἅγιος Ἄρτος (Ἀρτοφόριον) κατασκευάζον οἱ ἀρχαῖοι Χριστιανοὶ εἰς σχῆμα περιστερᾶς ὡσαύτως περιστέρας ἐσήμαινον εἰς ἀρχαῖας Χριστιαν-

(1) Π. Κορ. Α, ε, 23.

Ἄπ. Νὰ τὸν παρακαλέσῃ νὰ ὑπάγῃ καὶ αὐτὸς εἰς τὴν λειτουργίαν.

Ἐρ. Ὅταν εἶναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν πῶς πρέπει νὰ φέρεται;

Ἄπ. Νὰ ἵσταται σεμνοπρεπῶς, νὰ εὐχεται μετ' εὐλαθείας, νὰ μὴ γελάῃ καὶ οὔτε νὰ ὀμιλῇ.

Ἐρ. Ὅταν τις νέα ζητηθῇ εἰς γάμον, τί πρέπει ν' ἀποκριθῇ;

Ἄπ. Πρέπει νὰ φανῇ ἀποροῦσα, καὶ ν' ἀποκριθῇ ὅτι ἀπορεῖ πῶς νέος ἔχων τόσα προτερήματα ἀποβλέπει εἰς αὐτήν.

Ἐρ. Ἐν καιρῷ τοῦ συμποσίου τοῦ γάμου, πῶς πρέπει νὰ φέρεται;

Ἄπ. Νὰ μὴ γελάῃ κλ.

Μετὰ τὰς ὁδηγίας ταύτας ἡ νέα ἢ ἐπιθυμοῦσα νὰ ὑπανδρευθῇ ἀποτείνει πρὸς Θεὸν τὴν ἐφεξῆς εὐχὴν·

« Κύριε, ὁ πλάσας τὸν Ἀδὰμ ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ δούς αὐτῷ τὴν Εὐάν εἰς συνοδίαν, πέμφον μοι, εἰ βούλη, καλὸν σύζυγον, ἵνα τιμῆσω σε καὶ ἀποκτήσω τέκνα εἰς εὐλογίαν τοῦ ἁγίου σου ὀνόματος ».

Ἐάν τις νέα ἐπιθυμῇ νὰ γείνη ταχέως ὁ γάμος τῆς, πρέπει καθ' ἑσπέρην νὰ εὐχεται οὕτω πῶς πρὸς Θεόν·

Κύριε, ἐπιθυμῶ,

Χριστέ, νὰ ὑπανδρευθῶ.

Κύριε, παρακαλῶ, ὄλων τῶν ἁγίων τὸν χορόν.

Χριστέ, καὶ αὐρίον ἀκόμη, εἰ δυνατόν.

Ἅγια Μαρία, καὶ ποίος δὲν ἀγαπᾷ τὴν ὑπανδρείαν;

Ἅγιε Ἀκεφιμᾶ, νὰ γείνη γρήγορα ἢ χαρὰ.

Ἅγιοι Σαράντα, δότε με καλὸν ἄνδρα.

Ἅγιε Μητροπάνη, νὰ εἶν' εὐμορφος καὶ παλληκάρσι.

Ἅγιε Ἰωάννη, νὰ μ' ἀγαπᾷ ὥστε νὰ σκάνη.

Ἅγιε Μηνᾶ, καὶ ν' ἀγαπᾷ νὰ γελά.

Ἅγιε Ἀθεράκλε, νὰ εἶν' ὅπως τὸν θέλω. κτλ.

Ἐλπίζωμεν οὖν ἡμεῖς οἱ τὴν κατωτάτην βαθμίδα τοῦ πολιτισμοῦ κατέχοντες μεταξὺ τῶν περρωτισμένων τῆς Εὐρώπης ἐθνῶν, δὲν θέλομεν γενεὴ πάποτε ἔνοχοι τοιοῦτων ἀδολεσχιῶν.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

Εἰς τὰς Αἰθνας.

—ο—

Χαῖρέ μοι Ἄνασσα Ἑλλάδος δία,
Κέκροπος θυγάτηρ ἀγλαομόρφη.
Δαφνεοκρήδεμε πόλις Ἀθῆνας,
Χρυσεδίφρου.

Χαῖρε, ἔξοχε πασῶν πολιῶν,
Γαίης, ἢ χρόνων ἀπο μακροτάτων,
Ἐξέφου ἔχοισα ἐν μὲν τὰ πλευρᾷ
Ἄφθιτον δᾶδα

Τᾶς Διοσκόρας Ἐπιστήμας ἐν τᾷ
Δὲ τᾶς Τέχνας τᾶν ἀγλαόδωρον ῥο-
δωνιῆν Σέο γὰρ φύσιν φίλασεν
Εὐγονον ἄγαν

Ἄ ἐν ἀδύσσοις ὠρανῶ διάστροις
Θάκοσ' αὐτόσοτος Θεοῖο Ἀρχά.

Αἴψα δ' ἐνὶ φρεσὶν τεόν' μήσατο,
Πόντια κλειῖος.

Καὶ ῥα ἦν φωνήσασ' ἀγαυὴν Κόρην,
Τὴν Σοφίαν, ἴσον ἐμοὶ φίλασον,

ἢ τὴν δ' ἔφα, Πόλιον, τεόν ἐγγείοισα
ἄμβροτον ὄλβον.

Τῷ Τῷ, μάκισα Πτόλι, τὰ τ' αἰγλιέ-
σα Ἀλαθεία, Παρθένω τ' Ἀρετᾷ

Καλᾷ, λεοῖσιν πᾶσι τὰς γὰς ὄδοις
δείγματα κλεινά.

Τοίως λοχεύσασ' ἀθανάτως Ἀνέρας
Καὶ ἐν δίκῃ Γαίης ἀτάσας σέβας

Πρὸς σοὶς θεμιστοῦχοις κρηπίσιν ἔρπει,
Αἰὲν ἀγλαόν.

Τῷ τοι χ' ὁ πάντα δαμνῶν κ' ἐξολλύων,
Αἰὼν τὰ Σεῦ μόνας οὐδὲν στεριώσαι

Ἢ μεταφῶσαι τι ἀρικήμονα
Στέρνα' δυνάθη.

Τοῖον Τῷ νῦν εἰ δέδωκας σῆμα τὰς
Σεῖο περὶ μοι ἀτρέπτου οὐσίας,

Ἢ δ' ἐτι δώσεις ὑπέροπλον γάρ, ἢ δ'
Ὀρρητιον εἶμα

Αἰώνων ἀνέσχου τόσων' ἤτε
δ' ἄλιος ἀνύποιστον ἄχθος Γαίης

Νύκτ' ὑποβάς κνεφραῖαν ἐσοῦθ' αἰθῆς
Θαλπνός ἐπ' ἡμαρ.

Ὡς Τῷ, ἀειδείκετε Πόλις, αὐτίς
Ἐν φάει τῷδ' ἐξέδυσ' αὐτὴ τὰ πρὸς-

Χεῖρα ἐπίβουλον χρόνου φυγοῖσα,
Παρθένος ὡς τις.

Ἢ γάρ κε νῦν ὠλέαντις Σεῖς ἀγλααῖς,
Ἀνδρας εὐκλειεῖς μεγάλως βασταλαῖς

Τοῖς δὲ Σὲν ὄλβον, τὸν ὁ πρόσθεν χεῖμῶν
ἐσκέδασεν γᾶ,

Εὐλόγω σὺν λήματι ὀρμεύσας φο-
ρέσιν, Τεόν φίλον Κοσμάρχην Θεόν

Ἐθηκας νεύσαι, ὄρα τὸ Σὲν κῦδος
ὠρανῶν ἔκη.

Παντὶ δ' ἐπὶ τῷ δε τῷ νῦν κάλλι
Σοὺς ἀγακλέας φλεγέθει κροτάφους.

Τὸ πῦρ τὰς Θεῖας Αὐδᾶς, ἀγνόν οὕτως,
ὡς ἔμολεν γᾶ

Χαῖρε δὴ αἰθῆς, δαίφρων Ἀθῆνας
Πόλις! Σῷ Θεοισούτῳ δ' ἀήματι

ῥῶσον μὲν φρένα, εἰσαυθὶς Τοῖ δοῦναι
ἄξιον ὕμνον.

Χαῖροι δ' αὖ Ἄναξ ἐρικυδέης, μέγα,
Οὐ ἐν ἐνδοῖαις φρεσὶν ἀρετὰ θάλ-

λει· Τῷ ῥα εἰ, πόρεν Θεός τὸ σκάπτρον.
Τᾶς Σεῖο Ἀρχᾶς.

Ἄπριλίου γ' ἰωνγ'. Ἐν Σάμῳ.

ΣΑΠΦΩ ΛΕΟΝΤΙΑΣ.

